

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

*(På Lätt-
So)*

FRÅN BACKSTUGOR OCH

WINDSKUPOR

BERÄTTELSE
UR
SMÅFOLKETS
LIF

AF

JOH. DANIELSSON

SVENSKA NYKTERHETSFÖRLAGET

Pris 50 öre.

Jv. $\frac{33}{1079}$

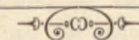
FRÅN BACKSTUGOR
OCH VINDSKUPOR

BERÄTTELSE

UR SMÅFOLKETS LIF

AF

JOH. DANIELSSON.

STOCKHOLM
SVENSKA NYKTERHETSFÖRLAGET

FRA BÄCKSTUGOR
OCH VINDSKUPOR

BERRÄTTelser

UR SMÅFOLKETS LIF

AF
JOH. DANIELSSON

STOCKHOLM,

OSKAR EKLUNDS BOKTRYCKERI, 1898.

”Läsareprästen från Amerika.”

Nu för tiden går järnvägen midt igenom Stenåkra socken. Där finns ett köpingsliknande stationssamhälle med arbetareförening, musiksällskap, missionshus och baptistkapell — samt förutom redan uppräknade civilisationsmedel — två i full kraft varande goodtemplarloger. Socknens ungdom gör i allmänhet på främlingen ett godt intryck. En berusad är en sällsynt företeelse.

Men för endast ett par tiotal år tillbaka stod det inte alldeles så bra till med ungdomens seder. Det nykterhetsarbete, som grundar sig på helnykterhetsprinciper, låg då ännu i sin linda — hade i hvarje fall inte trängt till den afkrok af världen, som Stenåkra var, innan järnväg drogs fram genom orten. Den manliga ungdomen var, med få undantag, rå och ohyfsad. Suparen och slagskämpen hade en viss respekt med sig, i synnerhet om han var begåfvad med försvarliga kroppskrafter. De käraste samtalsämnen i drängstugan voro hjältedater, utförda vid marknadsfärder, auktioner, dansgillen och andra landtliga nöjen och i hvilka knytnäfvarne och — inte allt för sällan — knifven spelat en viss rol. De förmögna hemmansägaresönerna voro för rästen ingen bit bättre än drängarne. Så ofta ett par eller tre af någon anledning kommit tillsammans, skulle brännvinsflaskan och kortlapparne fram. Och föll det någon in att beklaga sig öfver, att han blifvit allt för grundligt plockad af sina goda väpnar i »svängknack» eller kille, kunde det hända att man sökte hålla honom skadeslös med en icke allt för njuggt tilltagen portion — »rammelbuljong».

Drog så en andlig väckelse, närmast föranledd af en framstående lekmanpredikants besök, fram öfver orten. Äfven Stenåkra nåddes till en del häraf, och följden häraf var att ett litet missionshus — numera ombyggt och utvidgadt — inom kort reste sig på den plats, som sedermera skulle utveckla sig till ett tätt befolkadt och lifaktigt samhälle.

I och med det samma fick också den manliga ungdomen ett nytt experimentalfält för sin råhet och okynneslusta. Att »skoja med de förb. läsarne» blef en särdeles omtyckt sport. »Skojet» tog sig i sin mildaste form uttryck i störande af sammankomsterna medels olåt på »piglock» och vildt skral utanför missionshuset, men icke sällan urartade det till insläende af fönsterrutor och kroppslig misshandel.

Den lilla grupp, som plögade samlas i missionshuset till inbördes uppbyggelse, fördrog otidigheterna med orubbligt tålmod. De voro visserligen inte okunniga om att de hade lagen på sin sida och hade rättighet att hålla sina möten i fred. Men de visste också, att hade de dragit någon af fridstörarne inför rätta, så hade den sista villan blifvit värre än den första. De skadelystna slynglarne hade öppet hotat med att i så fall »tutta på sirapskyrkan», och det var inte osannolikt att de skulle hålla ord. Dessutom befunno sig flere af de så förhånade »läsarne» i små omständigheter. Det kunde för dessa vara riskabelt nog att företaga sig något mot de rika bond-söner, som inte höllo sig för goda att ställa sig i spetsen för slyngelaktigheterna.

Så stodo sakerna, då en vacker dag det ryktet spreds kring bygden, att predikan skulle hållas i missionshuset på aftonen af en predikant, som i många år vistats i Amerika.

Då någon främmande predikant uppträdde, brukade det vanligtvis vara fullt hus, ehuru de flesta åhörarne knappast kommo af andra motiv än — i bästa fall ny fikenhet. Det var ju ändå ett slags tidsfördrif i den sedvanliga enformigheten.

Så var också fallet den nu ifrågavarande kvällen. Arbetena på järnvägen hade vid denna tid tagit sin början, och de infödde bråkmakarne hade erhållit en vid detta tillfälle tvifvelsutan välkommen förstärkning af åtskilliga järnvägsarbetare, med hvilka de eljest vanligen lågo i delo.

Ett par sånger af religiöst innehåll hade, som vanligt, afsjungits före predikans början. Visserligen hade »piglocken» under tiden låtit höra sig utanför och ett par snöbollar dundrat mot fönsterluckorna. Men det hade i alla händelser varit lugnare än vanligt. Man ville tydligen spara på »det roliga» till längre fram.

Ändtligen inträdde predikanten från ett inre rum, och allas blickar riktades genast mot den med ett enkelt bord försedda upphöjning, som tjänade till talarestol.

Pastor Ståhl kallade sig den främmande predikanten, och det låg också i hela hans personlighet något af stålets egenskaper. Det ännu ungdomliga, brunhyllta ansiktet med sin breda panna och energiska haka, de genomträngande mörkgrå ögonen och den lilla, men smidiga och axelbreda gestalten — allt gjorde intryck af en man, som visste hvad han ville och som inte lät leka med sig.

Den lille predikanten gjorde dessutom intryck af att vara »en herrekarl», hvilket till en början imponerade en smula på Stenåkrapojkarne, vana som de voro vid att mången »läsarepräst» gått till sitt värf från skräddarbordet eller skomakarepallen. Kanske den här ändå var en »riktig» präst. Under det man funderade häröfver fick predikanten fullkomligt ostörd i en innerlig bön nedkalla den högstes frid och välsignelse öfver de församlade.

Så började han sitt anförande. Den starka, välljudande stämman trängde till hvarje vrå af rummet, och innehållet var också något annat än man var van vid.

Rakt på sak och utan att skräda orden sade han, att det kommit till hans öron att i synnerhet-ungdomen i Stenåkra utmärkte sig genom all sköns olater. Detta förhållande, hur sorgligt det än var, kunde dock och *skulle* äfven, med Guds hjälp förändras till ett bättre.

Men man måste upprycka det onda med roten och följaktligen göra början med supseden, som drog alla de öfriga oarterna i släptåg. Talaren ville därför i afton särskildt sysselsätta sig med dryckenskapen och dess sorgliga följder, hvilka han under ett skiftesrikt lif i främmande land haft mångfaldiga tillfällen att studera. Han hoppades också på förhand, att herren ville låta det säde, hans ringa tjänare utsådde, falla i god jord och att han efter föredragets slut skull få den glädjen att se åtminstone några af de unga sammansluta sig till en förening mot rusdrycksbruket.

Så långt hade talaren fått fortsätta utan afbrott. Men så började det förspörjas någon oro i lägret. En del af ligan hade sammanrotat sig nere vid dörren och väntade på signal från »Björktorpojkarne», som tagit plats på den främsta bänken för att börja attacken. Nu tyckte de visst, att det dröjde oförsvarligt länge och gáfvo med stampningar och halfhögt mummel sitt missnöje tillkänna.

Pastor Ståhl tystnade och lät sin skarpa blick lugn och fast hvila på bråkmakarne.

— Tyst därborta! bjöd han så med befallande stämma. Nu är det *jag* som har ordet och jag tänker också behålla det.

Det hjälpte för ett par minuter. Men så morskade »Björktorpojkarne» upp sig. Lydande en starkare känsla än sina förutfattade slyngelaktiga föresatser, hade de setat lugna en hel kvart, men nu fordrade deras anseende att de räddade situationen och inte läto den amerikanske läsarprästen afgå med segern.

Början gjordes af Anders, en bredmunt, linhårig räkel i beväringåren, som förde en medhafd lergök till läpparne och lät höra ett ljudligt: kuku!

Predikanten höll ögonblickligen upp.

— Min vän! yttrade han med en skenbart lugn och saktmodig stämma. Kan du inte uppföra dig skickligt, så aflägsna dig åtminstone härifrån!

Det djupa vecket mellan pastorns ögonbryn och de hårdt sammanprässade läpparne bådade storm, men Björkorpapojkarne voro inga fysionomister. Johan, en äldre bror till Anders, besvarade uppmaningen genom att sätta en brännvinsbutelj för munnen med utropet:

— Skål på dej, din läsaredj—!

På denna demonstration följde skratt och hurrarop från dörren. Nu skulle »det roliga»-börja.

Det gjorde så äfven, men det på ett sätt, hvarom väl Stenåkrapojkarne aldrig kunnat drömma.

Den lilla pastorn hade med ett språng, som en yrkesgymnast inte gjort bättre, hoppat tvärt öfver bordet, huggit de bägge slynglarne i kragen och ryckt fram dem midt på gången.

— Jag ser att djäfvulen har många handtlangare här, dundrade hans starka stämman, men Kristi stridsmän ha också fått näfvar och — veta bruka dem när det behöfs.

Som en ytterligare bekräftelse på sina ord skakade han de båda syndarne, så att tänderna klapprade och deras hufvuden nickade som på kinesiska porslinsgubbar.

— Och nu ut med er, röt han och sköt dem framför sig mot dörren som om de varit småpysar. Plats där!

Men så lätt skulle det inte aflöpa. Ur den vid dörren samlade klungan hven en blydagg och susade tätt förbi den oförskräckte predikantens hufvud.

— Såå! mumlade han med ett bistert leende. Är *det* meningen? Skyll er själfva! Jag har redt mig bland Sierra Nevadas guldvaskare och bland Texas cowboys och tänker väl jag skall komma ut med er också.

Därmed slungade han en lång dräng, som försökte spärra vägen, åt sidan som om han varit en vante och öppnade dörren, som här förde omedelbart ut i det fria.

— De, som inte tro sig om att kunna stilla och anständigt sitta kvar och höra på hvad jag har att säga, göra bäst i att aflägsna sig på samma gång som de här båda fridstörarne ljöd den starka stämman.

— Ja, men då får du allt göra sällskap, läsardj—! röt en groft bygd »rallare», och ögonblicket därpå var pastorn utknuffad och omringad af minst ett dussin svärjande och skrålande ynglingar.

Nu skulle »läsarprästen från Amerika» få lära känna Stenåkrapojkarne.

Men det blef i stället de som fingo lära känna honom.

Innan någon rätt visste hur det gått till, låg den groflemmade rallaren på hufvudet i en snödrifva. Anders och Johan hängde maktlösa öfver ett staket och »nyste rödt», och han med dagen tjöt som en piskad hund, efter det hans egen akterdel fått göra bekantskap med det nämnda tillhyggets egenskaper.

Bataljen var öfver på kortare tid än det tagit att beskrifva den. Ett oomkullrunkligt faktum var att Stenåkrapojkarne hade dragit kortaste strået.

— När ni kryat på er en smula, kunna ni komma in och höra på, yttrade predikanten, i det han steg uppför trappan. Nu förmodar jag ni kunna hålla er ordentliga.

Lugnt, som om ingenting förefallit, skred han fram mellan åhörarne, hvilka till större delen suttit som förlamade af skrämsel. Föredraget började på nytt, och nu rådde verkligen lugn, ja, en nästan andlös uppmärksamhet.

Det blef ett kraftigt och väckande nykterhetsföredrag, som lockade tårar i mångens ögon och dref blygselrodnaden upp på mången kind, och när pastor Ståhl efter ändadt tal uppmanade alla, som ville vara med om att bilda en förening till nykterhetens befrämjande, att stanna kvar, dröjde ej mindre än ett fyratiotal, däribland flere ynglingar, som tillförene gjort sig kända som vilda sällar.

Äfven Björkorpapojkarne nalkades slutligen pastorns bord med betydligt svullna näsor och en hållning så respektfull, som om de haft med själfva höga kronobefälet på »hea» att göra. Och äfven deras namn kom på listan.

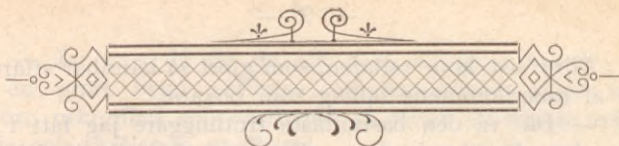
Allra sist kom rallaren, som gjort så kännbar erfarenhet af amerikanarens talang som boxare.

— Dä va den bastantaste truthuggare jag fått i all min dar, försäkrade han. Den som ä karl att dela ut en tocken, måtte också förstå sin sak i andra stycken. Jag tror att herrn har rätt och därför — adjös, mä brännvinet! Jag skrifer på.

Nykterhetsföreningen blef lifskraftig och lade en god grund för den några år senare kommande goodtemplarverksamheten.

Läsarprästen från Amerika förstod att ta pojkarne på rätta sättet, därom var inte mer än en mening.

Under skroflig yta.

Snedt emot det stora nybygget, där murare och tegelbärare svettades dagen i ända under den obarmhärtigt brännande majsolen, låg ett träruckel — en kvarlefvä från den tid, då storstaden ännu inte sträckt sina långa armar hit ut. Litet och obetydligt var det i och för sig och ännu obetydligare tog det sig ut i jämbredd med de stora, stillösa hyreskasernerna. Man kunde lätt komma på den tanken, att det fått stå kvar af rent förbiseende.

Från den ännu icke ordentligt planerade gatan förde en dörr med en smutsig glasruta in i ett medelstort rum, hvilket befanns vara ett sådant där mellanting af diversehandel, ölkrog och matservering för grofarbetare, som vanligen benämnes »magasin».

Vid ett rankigt träbord utmed den med diverse matvaror af mindre aptitligt utseende belamrade disken satt en äldre kvinna och förtärde sin aftenvard, bestående af ett par franska bröd och en mugg mjölk af tvivelaktig färg. Hela hennes yttre bar spår af fattigdom, slit och släp och de fläckar af kalkbruk, som stänkt omkring på den smutsiga bomullskjolen, på den lappade urblekta koftan, ja, t. o. m. i det gråsprängda håret bidrogo ingalunda till hennes förskönande.

Den torftiga måltiden var snart slutad. Med en trött åtbörd lät den gamla murarehandtlangerskan händerna sjunka ner i knäet och utbrast, som om hon talat för sig själf:

— Håhåjaja! Det ä' ett slit för brödbiten.

— Nå, det går väl ändå an så länge hälsan står bi, anmärkte »magasinsfrun», som såg märkvärdigt frodig och blomstrande ut men inbillade sig lida af alla möjliga slags åkommor.

— Åhja, det är ju sant. Det är synd att knota; det kunde vara sämre . . .

En skarp, ihålig hosta, som afbröt den talande, tycktes inlägga sin protest mot de förnöjsamma orden.

Nu rycktes dörren upp med buller och bång och en storväxt karl på mellan 40 och 50 år klef in och slog sig ner framför bordet vid rummets enda fönster. Han var iklädd en murares vanliga arbetsdräkt och att döma af det blossande ansiktet, hade han skärpt aptiten med några supar på närmaste bolagskrog.

Magasinsfrun tycktes känna sin kund, ty hon skyndade att göra i ordning ett par väldiga smörgåsar med pålägg af korf och salt kött som jämte en half öl serverades den nykomne.

Mannen högg in på anrättningen med strykande aptit, till dess en ny hostatack från handtlangerskan borta vid nedra bordet gaf honom anledning att öppna språklådan.

— Hva i . . . ä det för korpläte? Jaså, det ä Petterssonskan som hyflar på likkistan.

— Tacka Gud han, Ström, som ä frisk och stark, fast han lefver som han gör. Vår herre kan väl hitta honom också någon gång, kom det från hörnet borta vid disken.

— Åh, håll brödkvarnen, kärring! Har hon blifvit läaserska på gamla dar, hva?

— Det ä bara dumt att ge sej i tal med en tocken som Ström, genmälde madam Pettersson. Men han får väl också en gång känna, hvad det vill säja att vara gammal och utsliten. Den som inte tänker på morgondagen, när han kan det, må då för rästen stå sitt kast.

— Hva hin ä' det hon kraxar om? Angår de henne, hvar jag gör af mina pengar? De ä ärligt förtjänta, kan jag tala om, i fall hon inte vet'et förut. Undrar min

själ inte på att Pettersson gick och bröt nacken af sej. Då skulle jag också gjort, om jag haft en sådan där lefvande litania i huset.

Madamen, som förut tagit murarens grofheter tämligen lugnt, syntes nu ändtligen fatta eld. Det kom två skarpa röda fläckar på de utstående kindknotorna.

— Pettersson hade ingenting att beklaga sej öfver. Jag höll både honom och ungarne hela och rena, fast han var en . . . nej, jag ska inte tala illa på hans döda mull. Och har jag inte se'n fått dra försorg om barnkräken utan så mycket som ett öre i fattighjälps, till dess de blefvo stora nog att sörja för sig själva. Det där begriper inte Ström, som bara har sin egen kropp att sörja för, och därför ä det skam att . . .

— Nå nå, ta inte så illa vid sej, brummade mureren smått förlägen. Det var ju bara skoj, begriper hon. För rästen kan hon ha rätt i att inte jag förstår mig på tocke där. Jag har, gudskelof, varit nog klok att inte skaffa mej något påhäng.

— Nå, om klokheten ska vi inte tala, pustade madam Pettersson, som ånyo haft att kämpa med den svåra hostan. Tror han verkligen, Ström, att det ä mer välsignelse med att tratta i sej öl och brännvin för alla de stora pengar han tjänar och så bo inne som en hund i en vrå hos främmande än att ha sitt lilla treffliga hem och någon som pysslade om honom och . . . hm . . . höll af honom en smula.

— Kärringprat! brummade Ström och strök bort ölskumet från de borstiga mustacherna. Jag har nog af mej' själf. Fattades bara, att jag skulle skaffa mej en kona på halsen. Jag ska säja henne, madam, att det finns ingenting dummare än att bry sej om andra. Det har man ingen tack för. Kan man klara sej själf, så ä det styft nog.

— Ja, det tjänar ju ingenting till att byta ord med Ström. Vår herre har gett somliga människor mer af hjärta, andra mindre, men han har väl haft nån mening med det också, menade Petterssonskan.

Hon steg upp, sträckte på de styfnade lederna och närmade sig dörren, då en ny hostattack, våldsammare än de föregående, skakade den magra gestalten. Det svartnade för ögonen, hon famlade omkring sig med armarne och skulle hafva fallit i golfvat, om inte muraren sprungit fram och uppfångat henne i sina starka armar.

— Madam får inte sitta här och bli sjuk! skrek den tjocka magasinnsfrun i högsta diskant, då Ström placerade den halft medvetlösas kvinnan på en stol. Laga att hon kommer ut i friska luften, så kryar hon nog på sej.

— Håll käften! röt muraren och gaf den opåkallade rådgifverskan en blick, som hastigt jagade henne innanför disken. Ta hit lite kallt vatten och en handduk!

Det begärda lämnades utan invändning, ty Ström var en af magasinets stablaste kunder, som inte var rådligt att stöta sig med.

Han fortfor att stödja den sjuka, fuktade hennes tinningar och tvang henne att svälja ett par klunkar vatten. Verkan blef den åsyftade. Om ett par minuter hade hon återhämtat sig.

— Tack ska' han ha, Ström; Han ä bestämdt en bättre människa, än han ger sig ut för.

— Prat! Hvila sej lite nu, så ska' jag följa med och se till att hon kommer hem till sitt ordentligt. Madam får låf å lägga sej på sjukhuset en tid.

— Ack, dom vill inte ta emot en stackare, förr än en håller på att ge opp andan och ska' jag hålla på med arbetet så usel som jag nu är, så lär jag inte ha långt kvar.

— Nå så kan hon väl ligga hemma och sköta sej en vecka, menade Ström. Se här! Tag den här tian. Det räcker väl till kaffe och lite till så länge.

— Men herre Gud då! Inte ska Ström . . .

— Prata inga dumbheter! Får jag inte göra af mina pengar hvar jag vill, kanske? Hon ska väl inte gå och ge opp andan öfver brukslafven håller! Det skulle genera både mej och kamraterna. För rästen borde väl hon, som allt jämt gått på med sina nykterhetspredikningar

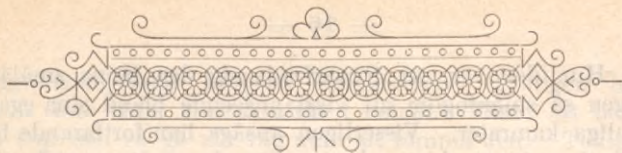
för mig, inte tycka illa vara, att jag lurar utskänkningsbolaget på några kronor. Jag gör det med godt samvete det kan jag försäkra madam. Nu marschera vi.

Ström tog varligt den sjuka under armen och fortfor att stödja henne med samma ömhet som om hon varit hans köttsliga syster eller gamla mor. Ett par af hans yngre kamrater, som gingo förbi, försökte göra sig lustiga öfver det egendomliga paret, men den storväxte muraren gaf dem ett par ögon, som kom grinet på deras läppar att stelna hastigt nog.

— Inte ska' Ström gå och göra sej till ett spektakel för pojkarne för min skull, protesterade den sjuka och ville afslå det så välbehöfliga stödet.

— Var lugn hon, madam, menade muraren. Jag hur gjort många spektakel i mina dar, men det här är då ett af dem jag inte behöfver skämmas för.

Kalle Grön.

Det är mycket sannolikt, att det namn han en gång fått af prästen var något helt annat, men Kalle Grön hette han nere i Stadsgårdshannen. Förmodligen hade han blifvit omkristnad på det viset på grund af sina landtliga fasoner och sin smålandsdialekt, som så skarpt afstack mot de öfriga sjäarnes slangspråk. Det fanns intet annat att göra än att hålla till godo med benämningen, hvilket ju ej var så värst påkostande bland kamrater, som nära på glömt sina dopnamn för sådana lika smakfulla som betecknande *nom de guerre* som Litern, Långtoddy, Kopparnäsan, Ruter kung etc.

Grön gick länge och gällde för en besynnerlig kurre bland de öfriga hamnarbetarne. Ett faktum var att man aldrig fick honom med på den dagligdags upprepade salningen till brännvin. Men hvaraf detta nu kunde komma sig, därom voro meningarne i hög grad delade. Somliga påstodo, att Grön var »helig», men denna hypotes öfvergafs, sedan Grön vid ett tillfälle grundligt genompryglat några kamrater, hvilka utsatt honom för en obarmhärtig drift för att komma under fund med, »hvad han bar inombords». Somliga ville göra troligt att han var en snålvarg, som gned och sparade in hvarje styfver han kunde. Detta antagande visade sig emellertid inte hålla streck. Grön var alltid villig att dela med sig af sitt matförråd åt kamrater, som vanligtvis mera tänkte på att stilla den dagliga törsten på närmaste bolagskrog än att sörja för morgondagen.

Hur det var, så förvärfvade sig den långa småländingen så småningom ett visst anseende bland sina egenomliga kamrater. Visserligen ansågs han fortfarande för »konstig» inom denna krets, där de vanliga samfundsbegreppen blifvit omkastade, så att förkärleken för det ordnade och regelbundna betraktas som en abnormitet. Men man lät honom vara i fred med sina för en sjäare rätt besynnerliga vanor.

Till dessa hörde att ha fast bostad och att arbeta hela året om. Han hade i fem års tid inne bott hos samma arbetarefamilj och betalt sitt logis med den mäst noggranna punktlighet. När sommaren var förbi och de stora dagspenningarne ett minne blott, var Kalle Grön genast färdig att ta i tu med hvad som erbjöd sig: snöskottning, schaktningsarbete, alla möjliga handtlangareysslor. Den äkta sjäarens förakt för det lågt betalda arbetet kände han inte till. Fastmer tycktes han vara en ifrig anhängare af den gamla satsen: bättre något än intet.

En vacker sommardag, Kalle Grön räknades då redan till den gamla fasta staben af hamnarbetare, fingo kamraterna, som sedan länge upphört att sysselsätta sig med hans konstigheter, en särskild anledning till förundran. Under rasterna drog han sig tillbaka från de öfriga och drog upp ett bref ur fickan, som han om och om igen genomläste. »Kopparnäsan» svor och förbannade sig inför de öfriga på, att han sett Grön »lipa som en barnunge», då han läst det där brefvet.

— Morsan hans ha' väl dött, menade någon och med en inom dessa kretsar ej så sällsynt grannlagenhet afhöll man sig från att ansätta honom med frågor.

Vid aftonvardsrasten gick Grön till allas förvåning in på krogen, slog sig ner vid ett bord och rekvirerade en stor sup. Längre satt han alldeles ensam och stirrade på det fyllda glaset, men slutligen reste han sig upp och gick sin väg utan att ha rört brännvinet.

Denna Gröns senaste mandat gaf under ett par dagars tid anledning till alla möjliga gissningar och ut-

läggningar bland krogens stamkunder. Tydligt hade ändå inte Grön alla skrufvar i behåll. Tänk, att betala en sup och så gå sin väg utan att tömma den! Tokigare hade man väl aldrig hört talas om.

Grön var sig efter den dagen tämligen lik — möjligen en smula ordknappare och allvarsammare än förr. In på krogen gick han aldrig mer. Så fort arbetet var slut skyndade han direkt hem till sitt logis.

Hade hans kamrater bland sjäarne kommit under fund med, hvad han där hade för sig, skulle de däri funnit ett ytterligare bevis för den allmänt gängse meningen att Grön var lite konstig i öfvervåningen.

— Grön ägnade sig nämligen åt — skolmästareyrket. Med stor framgång invigde han den ena efter den andra af sitt värdfolks talrika barnaskara i läskonstens mysterier och biträdde fortfarande smättingarne med deras läxor, sedan de börjat folkskolan.

I synnerhet var det ett af barnen som hyresgästen fäst sig vid. Lille Olof var en klen och sjuklig stackare och det vara föga troligt att han någonsin skulle blifva en duglig arbetare. I dess ställe tycktes hans förstånd ha utvecklats på kroppens bekostnad. Han blef sjäarens tacksammaste elev.

Gröns förmåga som skolmästare sträckte sig icke blott och bart till innanläsningen. Han visade sig ha goda kunskaper i historia och geografi, skref en säker handstil och gjorde sig ej skyldig till de bland hans klass vanliga försyndelserna mot rättskrifningsläran. För Olof och hans syskon gällde han för att vara »mycket styf-vare än skolmagistrarne».

Hur hade han fått sina kunskaper? Hvad var det som dref honom att föra detta stilla tillbakadragna lif, så olik vanliga arbetares? Var det något särskildt mål han arbetade för?

Familjen hos hvilken han innebodde, hade så småningom lärt sig att betrakta honom som en af sin egna, men om hans planer eller hans förtid visste de lika litet som kamraterna vid hamnen. Och de kände af gammalt,

att han aldrig besvarade frågor, som rörde hans personliga angelägenheter.

Det hemlighetsfulla, som hvilade öfver Grön, skulle emellertid afslöjas på ett lika oväntadt som sorgligt sätt.

En dag stannade en droska utanför det gamla, mörka huset på Skärgårdsgatan, där Kalle Grön logerade. Kring åkdonet uppstod snart en liten folksamling, under det ett par poliskonstaplar, biträdda af några sjäare, lyfte en till utseendet liflös kropp ur vagnen och varsamt buro honom upp för trapporna.

Det var Kalle Grön. Sammanhanget var snart omtaladt. Grön hade jämte andra varit sysselsatta med urlastning af stycke gods. En man hade vid flyttningen af en tung pjäs plötsligt släppt sitt tag och, så hade Grön fått bröstkorgen inklämd under den väldiga tyngden. Han hade, innan han förlorade sansen, enträget yrkat på att föras hem i stället för till sjukhuset.

Läkare eftertelefonerades och förklarade att ingenting var att göra. Den sjuke kunde möjligen, tack vare sin starka kropp, lefva några timmar, men räddning var omöjlig.

Doktorn skref ett recept på ett smärtstillande medel och aflägsnade sig tilika med poliskonstaplarna. De bägge sjäarne som följt med upp, dröjde hos den skadade kamraten, som nu började visa tecken till återvändande sans.

När Grön slog upp ögonen, var det första som mötte hans blick lille Olofs förgråtna ansikte. Modern hade försökt aflägsna honom ur rummet, men han höll sig envist kvar vid sin lärares hufvudgård.

Den sjuke försökte sträcka ut handen och smeka sin lille gunstlings ljuslockiga hufvud, men förmådde det ej. Det bleka ansiktet afspeglade hans smärta. Efter ett par ögonblick mildrades uttrycket och han började tala, med tydlig fast svag röst.

— Det är snart slut med mig, började han, och nu skall jag tala om hvad jag stretat och arbetat för i flere år. Jag trodde jag snart var färdig med det, men vår herre ville inte detsamma som jag.

Far min var en fattig backstugusittare; jag minns inte mycket af honom, ty han blef ihjälslagen af en tall under skogsarbete, då jag bara var en liten pys. Mor var bröstsjuk, stackare, och henne tog vår herre till sig samma år jag gick och läste. Mina syskon voro ute i världen för länge sen och nu var det min tur att komma ut bland främmande och tjäna mitt bröd.

Jag hade alltid haft lätt för att lära. Jag ville bli skolmästare, men man bara skrattade åt mig. Ju äldre jag blef, desto klarare fick jag dock för mig, att jag skulle bli det jag hade anlag för och ingenting annat.

Den enda som höll med mig var — en flicka, dotter till läraren, för hvilken jag gått i skola. Vi voro jämnåriga och redan som liten pojke började jag hålla af henne. När jag gått och läst, var det mera sällan vi råkades. Jag var ju bara en simpel dräng och hon nästan en fröken.

Men kunde jag sträfva mig fram till skollärarexamen, så vore jag jämlike till Sigrids far och då skulle hon bli min.

Det gick emellertid inte för sig på landet. Hur jag än sparade på min lilla dränglön, såg jag, att det gick för sakta . . . och så reste jag hit upp. Sigrid var den enda som visste om mina planer och . . . hon hade lofvat att vänta på mig.

Det gick långsammare än jag trott, men . . . men det gick framåt. Jag lade slant till slant och läste med småttingarne här hemma för att inte glömma af hvad jag en gång lärt mig.

För ett år se'n fick jag bref från en gammal tjänstekamrat i hemsocknen. Sigrid hade gift sig med inspektoren på en herrgård i grannskapet . . . Det var då jag gick in på krogen för första och enda gången. Men vår herre hjälpte mig, så att jag öfvervann den frestelsen.

Jag trodde fortfarande, att det var orätt att låta de gåfvor förfaras, som försynen gett mig. Till hösten ämnade jag sluta med det här och försöka komma in på ett seminarium. Men nu tar vår herre mig härifrån

. . . ja det kanske var det bästa . . . jag hade nog aldrig kunnat glömma Sigrid . . .

I min kista ligger en sparbanksbok med tolfhundra kronor . . . Dom ska' lille Olof ha . . . Ni, gossar, ä' vittnen på det . . . Han ska' bli hvad jag inte . . .

En rossling afbröt meningen. Det gick en häftig ryckning genom de starka lemmanne, hvarefter han låg aldeles stilla. Ett uttryck af lugn frid bredde sig så småningom öfver det ännu ungdomliga ansiktet.

— Det är slut! hviskade hans värdinna med förklädet för ögonen.

— Stackars Grön! Vi förstodo honom inte . . . Han var af en annan sort än vi, mumlade »Kopparnäsan».

— En karl hela da'n! snyftade »Litern».

Rallare-Erik.

Erik Holm hette han i prästbetyget, men i Björksätra socken var han allmännast känd under benämningen Rallare-Erik. Hans egenskap af kringflackande järnvägsarbetare var tillräcklig att ge honom en särprägel i denna välmående bygd, där folket sällan gick utom sockengränsen för att söka sin utkomst.

Han hade varit Björksätrabo i 10 å 12 år, hvilket vill säga detsamma som att han var kyrko- och mantalskrifven där, samt höll till där om vintrarne. Hvarje vår drog han mot norr med samma regelbundenhet som flyttfogelne för att under sommarens lopp finna användning för sina starka armar vid de nya järnvägsanläggningarne däruppe i midnattssolens land. Men när hösten kom med regn och rusk och korta dagar, var det så säkert som två gånger två är fyra, att Erik Holm kom tillbaka till Snickarebacken, där han hade sin inackordering för vintern.

Den regelbundenhet, med hvilken han efter sina vidlyftiga sommarturer, som stundom sträckte sig både till Norge och Finland, alltjämt återvände hit, var ett bevis på, att äfven en vildfogel som Erik Holm kände behof af ett slags surogat för hem.

När han första gången kom till orten, då järnvägen byggdes, hade de flesta af sockenborna visat »rallarne» afvoghet och misstroende — så vanlig från de besutnes sida mot s. k. löst folk. Det var ibland kinkigt nog för de skäggiga, solbrända karlarne, som ej talade provinsens dialekt, att få innebo, ja t. o. m. att få köpa matvaror.

Men Anders i Snickarebacken, hos hvilken Erik Holm råkat få kvarter, var bara en fattig torpare som inte hade värst mycket att förlora. Följaktligen hade han intet skäl att visa sig öfverlägsen eller tillbakadragen mot den unge främlingen. Hans hustru Anna, en arbetssam och duktig kvinna, delade inte håller bondmorornas vanliga fördom mot »rallarne». Hon lagade sin hyresgästs strumpor och skjortor samt månade om honom på bästa sätt, så att Erik kanske för första gången, sedan han som halfvuxen pojke lämnade föräldrarnes stuga nere i Småland, kände en fläkt af *hem* slå sig till mötes.

Sedan den tiden kom han, som sagdt, regelbundet hvar höst och tog sin vinterbostad i den lilla förstugukammaren i Snickarbacken.

Han blef alltid vänligt emottagen. Med honom kom liksom en frisk fläkt från världen därute in i det enformiga hvardagslivet på torpet. Visserligen kunde mor Anna emellanåt skrupensa upp honom duktiga tag, för det han inte tänkte på framtiden, utan lät det mästa af sommarens arbetsförtjänst hamna på järnvägshotellets bierkrog. Han tog emellertid aldrig humör öfver en dylik predikan. Snarare tycktes han känna sig en smula skamsen, men försökte vanligen slå bort det mindre behagliga ämnet med en lustig visa eller någon af sina bästa historier.

Sådana hade han i dussintal, och nya för hvarje höst. Och han förstod att berätta. Till och med slättbofolkets tröga blod kunde röra sig en smula hastigare, när han skildrade någon djärf flottningsbragd eller gaf till bästa någon jägarehistoria uppe från lappmarken, eller talade om galna rallareupptåg och vilda slagsmål, där knifven suttit löst i slidan.

Under de första veckorna efter sin hemkomst brukade han vanligen hålla öppen taffel på bierkrogen, och stationssamhällets lediggångare läto sig både ölet och historierna väl smaka. Frampå vintern tillbringade han dock mången kväll hemma, hvarvid han vanligen biträdde torparfar med förfärdigandet af ett eller annat redskap eller bohagsting. Erik var nämligen en rätt händig slöjdare.

De kvällar Erik tillbringade hemma voro högtidsaftnar för torparefolkets enda dotter, lilla Maria, som väl kunde vara en tio år, då han först blef bosatt på stället. För henne voro alla Eriks historier nästan lika roliga som sagböckerna, hvilka den frikostige hyresgästen brukade förära henne till julklapp. Och tack vare Maria fingo hans berättelser en så att säga mera förädlad prägel. Hon var ett ofantligt vetgirigt barn, som ville ha reda på allt möjligt. Aldrig tröttnade hon på att fråga om fjällen och forsarne, om sommarnätterna, som voro idel dag, om människorna och om djurlifvet däruppe i höga norden.

Och när han så ändtligen tillfredsställt hennes nyfikenhet till härnäst, brukade hon med en min af barnslig beundran se upp i hans skäggiga, brunstekta ansikte och utbrista:

— Det är märkvärdigt hvad Erik sett mycket och vet mycket!

Men åren gingo. Rallare-Erik fortfor att hvarje sommar draga bort på järnvägsarbete i aflägsna bygder och att om vintern samvetsgrannt göra slut på sommarförtjänsten. Man hade flera gånger erbjudit honom lönande sommararbete på närmare håll, ty han var känd som en skicklig stensprängare och grundläggare. Men han sade nej. Det obundna, fria lifvet uppe i vildmarkerna lockade troligen med obetvingelig makt.

Lilla Maria växte under tiden upp till en fager ungdom, men Eriks förhållande till den vuxna flickan blef ej så otvunget som till barnet. Han bemötte numera Maria med ett slags skygg höflighet. Det var som han skändes att besvara henne med sin närvaro. Också höll han sig mera borta än förr.

En och annan gång kunde det dock hända, att han kom in i de gamla berättaretagen. Han brukade ej göra stor affär af sig själf i sina historier; dock kunde det hända att han i förbigående och som det varit den alldagligaste sak kom at nämna, huru han räddat en kamrat ur en öfverhängande lifsfara eller genom sin rådighet

förekommit någon annan olycka. Men Erik såg inte, att vid dylika tillfällen Marias kind rodnade och att ögonen glänste lika vackert som i barnaåren. Hur skulle också den gamle rallaren kunnat komma på den tanken, att han var ett ungt flickhjärtas hjälte?

* * *

Det var tidigt en söndagsmorgon i början af april, just i brytningstiden mellan vinter och vår, Erik Holm hade varit borta hela lördagsnatten och fann först nu för godt att bege sig hem. Gången var säker, men öfver de annars så lifliga, ljusblå ögonen låg liksom en slöja, och ansiktets höga färg skvallrade om, att natten tillbrakts mellan skål och vägg.

Erik gick ej raka vägen in till sig. Försiktigt smög han sig bakom ladugården och slog sig ner på en gammal vält, som låg där och skräpade. Vid tillfällen som detta plögade han alltid undvika att bli sedd af Maria. Nu ämnade han afvakta tiden, då hon skulle bege sig till ladugården för att mjölka, för att obemärkt kunna smyga sig in.

Emellertid hade han inte tagit vaknatten med i beräkningen. Om ett par minuter sjönk hufvudet ned mot bröstet och ljudliga snarkningar gjorde snart sitt till att förråda hans egendomliga sofplats.

Han väcktes vid att någon rätt kraftigt ruskade honom i axeln. När han såg upp med yrvaken blick, hvarur dock ruset bortdunstat, stod Maria framför honom. Hennes barnsligt runda kinder färgades af en liflig rodnad och de vanligtvis så milda mörkblå ögonen blickade strängt och förebrående.

— Att Erik kan vara så oförståndig och sitta så här och förkyla sig. Hvad är det för dumheter! utbrast hon med en röst som skulle vara sträng, men som snarare uttryckte ömhet och oro.

— Hm, muhlade Erik förvirrad. Jag kom att sätta mig här och . . . och — nåja, rent ut sagdt, jag har

varit ute och suddat hela natten och jag ville inte att Maria skull få se mig.

Flickans ögon fingo ett mildare uttryck.

— Hvarför skall Erik lefva på det här viset? Erik vet ju att det är illa gjordt och skäms för det själf efteråt, ljöd det sakta från hennes läppar.

— Hvem bryr sig egentligen om hur jag lefver! utbrast Erik bittert. Far och mor äro döda för länge se'n. Ingen frågar efter mig. Jag gör ingen människa orätt och då kan det just vara detsamma, hur jag hushållar med mig själf.

— Stackars Erik! hviskade Maria och omedvetet gled hennes hand smekande utefter hans arm.

— Det kunde kanske varit på ett annat sätt, fortsatte Erik liksom för sig själf. Det var en gång för många år sedan, innan jag kom hit till orten, en flicka som jag fäst mig vid. Hon låtsade också som hon höll af mig och vi lofvade hvarandra tro och kommo öfverens om att gifta oss, när jag tjänat ihop pengar till en stuga. Jag var borta mer än ett år, knogade för två och sparade hvar slant jag kunde. När jag ändtligen kom tillbaka, hade det just lyst för min flicka och en rik bondson från samma socken. Vi träffades emellertid, men då jag förebrådde henne hennes svek, skrattade hon mig midt*upp i ansiktet och svarade:

— Hvem tror du tar för kontant hvad en rallare pratar?

Så'nt där tar djupt, ser Maria, och se'n den tiden har jag håller inte så mycket som tittat efter en tös, fast jag nog ibland längtat att få ett eget hem. Men det är ju ingen som törs sätta tro till en rallare . . .

— Hur vet Erik det?

Kanske låg det något mera i den varma blicken i ett par vackra tårfyllda ögon, än hvad den enkla frågan ordagrant innebar. Alltnog: då Erik ett par minuter senare gick in till sig, visste han ätt det fanns någon som trodde på honom med tillräcklig styrka och hängifvenhet för att göra honom till en ny människa.

Erik reste på våren som vanligt och blef borta hela sommaren. Men fram emot hösten började en besynnerlig historia att gå man och man emellan i socknen. Det talades om att den vackra Maria i Snickarebacken afslagit ett giftermålsanbud af en åttingbonde och att det kom sig däraf, att hon gick och väntade på den galningen Rallare-Erik.

Det lät emellertid allt för tokigt för att kunna vara sant. Men när Erik frampå hösten kom hem med ett goodtemplarmärke i knapphållet och det spordes att han arrenderat en jordlapp på 50 år och börjat lägga grunden till egen stuga, visste man inte längre hvad man skulle tro. Och när Erik sommaren därpå stannade hemma och den nya stugan började resa sig mellan ljusgröna björkar, fanns det folk, som rent ut sade, att Maria kunde ha valt en sämre friare.

En kär gäst.

Det tog sig helt stadslikt ut det lilla stationssamhället med sina upplysta handelsbodas, där kommersen ännu var i full gång, och sina öfver hvar andra på båret upptornade små lägenheter, hvilkas fönsterrutor i kväll lyste klarare än vanligt.

Bortom stationen utbredde sig åkerfält och ängar, hvilka dock nu tedde sig som en enda stor hvit matta, genomskuren af den med granruskor utprickade landsvägen. Längre bort vidtog skogen, som i kväll var smyckad i vinterns allra fagraste rimfrostskrud.

Vid sidan af vägen, i själfva skogsbrynet stod en parfvel på en 10 à 11 år bredvid en stor korg, som han ställt ifrån sig i en drifva. Rocken var tunn och skorna sågo rätt bristfälliga ut, men motionen tycktes rikligen ha ersatt hvad som brast i beklädnad, ty den lille höll som bäst på att med rockärmen borttorka några svettpärlor från pannan. Se'n det var gjordt kastade han en saknadens blick bort mot de många ljusen vid stationen.

— De ha det allt trefligt därborta, pratade han halfhögt för sig själf. Ja, där kunde vi också ha bott, om far kommit hem. Då hade inte mor behöft släpa ut sig för de snåla bönderna i Berga.

Efter detta småförståndiga resonemang lyfte han helt resolut upp sin korg och fortsatte landsvägen framåt genom skogen. Då och då afbröts tystnaden af bjellerklang och en släde susade förbi. Pojken kastade för hvar gång en långtansfull blick på den pälsombonade

körsvennen. Att åka i släde var det roligaste han visste och dessutom var korgen så tung. Men det var ingen han kände. Han fick nog hålla till godo med att gå hela vägen.

Han hade ju för rästen gått här så många gånger, så han var inte alls rädd för skogen. Till och med backen vid vägskälet, där en gästgifvare hängt sig för många år sedan och där gammalt folk påstod sig ha sett både ett och annat, förmådde inte ingifva honom någon egentlig fruktan. Kanske var det dock för att stärka kuraget, måhända ock för att glömma sin bördas tyngd, som han företog sig att hvissla Finska rytteriets marsch — mycket taktfast och korrekt för rästen.

Plötsligt ljud ånyo bjällerklang, långt borta i mörkret kunde vår lille vandrare urskilja något som liknade ett eldöga. Han kände sig ett ögonblick kuslig till mods men lugnade sig, då åkdonet kom närmare och han kände igen en af gästgifvarens från stationen drängar som satt på kuskbocken. I själfva släden satt en karl insvept i en vid kapprock, med stort skägg och cigarr i munnen. Det var bestämdt ingen som var hemma där på trakten.

Plötsligt stannade släden och en grof men vänlig röst frågade:

— Hallå, du lilla parfvel! Hvert ska' du ta vägen så här dags på julaftonen?

— Hem! svarade pojken utan förlägenhet, men jag har allt en bra bit kvar.

— Räck mig din korg och ställ dig på här bak, så får du åka med så långt vi ha sällskap, fortfor den främmande. — Hvar är du hemma?

— Vid Snickartorp men det vet väl inte herrn hvar det ligger.

Främlingen hade gjort en häftig rörelse vid upplysningen. Gossen, som fattade det som en följd af kylan, anmärkte helt förnumstigt:

— Det är allt lite bistert att vara ute och kуска i kväll.

Mannen i kapprocken kastade en hastig blick på den tunnklädda parfveln och smålog.

Hvad heter du? frågade han så.

— Karl August Eriksson.

— Nå, hur gammal är du?

— Fyller älfva år mellan jul och nyår, upplyste Karl August helt själfmedvetet.

— Har du några syskon?

— Ja då, tre stycken. Först bror Erik som är trettion år. Han hjälper till i handelsman Malms bod vid stationen nu till julen. Han är styf till att skriva och räkna, ska' jag säga. Malmen har sagt, att han tänker ha honom kvar och göra honom till riktig bokhållare. Men det tror jag inte Erik vill

— Hvarför inte det då?

— Jo, han tänker gå till sjös, när han gått och läst, och fara till Amerika och söka rätt på pappa.

— Jaså, pappa är i Amerika?

— Ja, det är öfver fem år se'n han for dit. Jag var bara på sjätte året då, och Karin var inte mer än ett år.

— Karin?

— Ja, det är yngsta syster. Hon heter Karin efter mor Ja, och så har jag en bror till, som har börjat i skolan i somras och heter Otto.

— Nå, — du själf går väl också i skolan?

— Ja, men jag är redan i tredje klassen och kan få sluta nästa år. Jag får lof att skaffa mig arbete.

— Ett sådant lite pyre! Hvad skulle du kunna göra?

— Åh, jag kan göra mycket jag. Köra tröskverket, ta opp säd om sommaren, plocka potater . . . Men det tycker jag inte ä värst livvadt . . . Jag skulle vilja bli detsamma som pappa.

— Hvad är han då?

— Snickare och timmerman . . . Åh herrn ska tro jag har nog försökt mig på det. Jag gör skedar och slevvar och har gjort tre stolar som vi ha därhemma.

— Det var ju duktigt. Nå, tänker du också resa till pappa?

— Nog vore det roligt, men jag får nog stanna hemma och hjälpa mor. Si, det är nog inte sagdt att Erik träffar honom.

— Vet ni inte hvar han finns, då?

— Nej, han har inte skrivit hem på tre år. Folk säger han ska vara död, men det tror inte mor och inte jag håller. Gästgifvarens i Berga långa pojke sa' en dag i skolan, att far supit ihjäl sig därute, men han fick så pass med smörj, så det säger han nog inte om i brådkastet.

Gossens barnsliga förtroenden måtte ha gripit den främmande djupt, ty ett par stora tårar banade sig väg utför kinden ner i det yfviga skägget. Efter ett par minuters tystnad fortsatte han:

— Men ni ha det väl mycket fattigt då, när inte far skickar hem något?

— Åh strunt! genmälde gossen sorglöst. Nu reder vi oss nog, men det har varit värre, innan Erik och jag kunde göra någon nytta. Bönderna i Berga ä så snåla, ska jag säga. Mor får göra många dagsverken om året för stugan, men så är hon då också en riktig arbetsmänniska, det säger alla. Hon spinner och kardar och hjälper till vid slakt och byk och syr åt fruarne vid stationen.

— Nå, hvad ska ni ha för treffligt i jul hos er?

— Åh, vi får nog treffligt, menade Karl August. Vi ska' ha julgran och fisk och gröt och kaffe och färska bullar. Jag har varit vid stationen och handlat. Och i morgon kommer Erik hem. Han ska' fira jul hos patron Malm i kväll Men nu får jag tacka så mycket för skjutsen! Det är Snickartorp som ligger därborta i backen och där ha vi Berga. Kanske herrn ska till gästgifvaregården?

— Hör du min gosse! afbröt främlingen. Jag har också varit i Amerika och blef där bekant med en timmerman som hette Eriksson och var härifrån trakten. Det kunde mycket väl ha varit far din. Tror du din mor skulle tycka om att få hälsningar från honom?

— Jösses, så herrn kan fråga! Det var en sak det. Stannar herrn på gästgifvaregården, så springer hon dit i röda rappet.

— Ja, jag kan ju så gärna följa med dig hem och titta efter hur ni har det. Din far brukade ofta tala om er.

— Men det är då alldeles för mycket besvär.

— Prat! Låt du mig hållas! Främlingen hviskade några ord till körsvennen, lyfte från slädan gossens korg och en tung kappsäck samt vek af på den upptrampade gångstig, som ledde till den lilla backstugan.

Karl August skyndade sig förut utom sig af ifver och förtjusning. Tänk hvad mor skulle göra stora ögon, när hon fick se den fine herrn, som hade hälsningar från far! Nu skulle det bli jul på allvar.

På tröskeln mötte han den främmande med en smula nedslagen min.

— Mor är inte hemma. Hon har sprungit öfver till Berga för att hämta mjölk till julgröten. Tänk om hon hade vetat! Men nu har väl inte herrn tid att vänta?

— Jo, bevars! Jag har ingen brådska, menade främlingen och klef utan vidare på.

Inne i stugan såg det trefligt ut. I den högtiden till ära hvitmenade, öppna spisen, brann en duktig brasa, som kastade sitt röda skimmer öfver rummets torftiga men snygga bohag. De rena fast enkla gardinerna och några väl skötta krukväxter skvallrade om att skönhets-sinnet äfven kan vara bofast i kojan.

Den främmande herrn såg sig omkring med en underligt vek blick, som till slut stannade på två små linhåriga varelser, som krupit in i en vrå vid spisel, hvarifrån de betraktade den ovanlige besökaren med stora spörjande ögon.

— Det är Otto och Karin, upplyste Karl August. Ni ska' inte vara rädda, fortfor han, vänd till syskonen. Den här herrn har hälsningar från pappa och har skjutsat mig ända hem. Gå fram och hälsa!

De små närmade sig, tvekande och en smula försagda, men främlingen lyfte upp dem på hvar sitt knä, strök smeksamt deras blonda hufvuden och kom dem snart att glömma sin skygghet.

— Nu ska' jag göra i ordning julgranen, tills mamma kommer hem! utropade plötsligt Karl August. Jag har själf slöjdat foten att sätta den i och ljus och silfverpapper har jag fått af patron Malm.

— Gör det min gosse! sade den främmande. Jag ska' hjälpa dig. Få se om jag inte har med mig lite småsaker som kunna komma till pass!

Han öppnade sin kappsäck och plockade därur, till barnens stora häpnad och förtjusning massor af brokiga karameller, grant utstyrda pepparkaksgubbar, äpplen, förgyllda nötter m. m.

— Nu raskt till verket! ropade han och började, biträdd af de små, under skratt och glam att smycka den af Karl August med mycken omsorg utvalda granen.

Just under den värsta brådskan knarrade steg utanför utanför i snön, dörren öppnades och en högväxt kvinna insvept i en grof ullsjal trädde in, men stannade handfallen vid den ovanliga synen.

— Mamma, mamma! ropade Karl August. Det är en herre som har träffat pappa och har hälsningar med sig.

Det lyste till i kvinnans ännu vackra blå ögon och hon närmade sig främlingen med ett välkomstord på läpparne. Denne steg fram, så att eldskenet med hela sin styrka föll på hans manliga ansikte och bredde ut sina armar.

— Karin!

— Erik! . . . Du gode Gud, en sådan julgåfva hade jag aldrig vågat tänka på!

* * *

Mor Karin svimmade inte af glädje. En kvinna af folket, som snart sagdt dag och natt får sträfva för att hålla nöden från dörren, är sällan tillgänglig för svaghet

vare sig i glädje eller sorg. Men öfver hennes ansikte låg hela kvällen ett varmt skimmer af lycka. Granens ljus voro länge sedan utbrunna och kvällsvarden inmundigad, men ännu sutto mor och barn i ring kring den så oförmodadt återfunne maken och fadern och åhörde med spändt intresse berättelsen om hans växlande öden därute i fjärran västern.

Jag var en slarf här hemma och därför fick jag betala dyra lärpengar därute, sade han till slut. Det gick lång tid, innan jag lärde mig inse, att det är inte nog med att vara en duglig arbetare. Man måste också bli en bra människa. Förut hade whiskyn tagit brorslotten af förtjänsterna, liksom brännvinet här hemma. En långvarig sjukdom brakte mig på andra tankar och så blef jag absolutist. Sedan dess gick mig allt väl i händer. Men jag skämdes att resa hem eller ge mig tillkänna, förr än jag kunde komma som karl för min hatt. Nu har jag lyckats, och till sommaren hoppas jag vi skola ha vår egen lilla stuga med snickareverkstad vid stationen. Är du nöjd med mig, Karin?

— Svaret låg i en lång kärleksfull blick. Så ytttrade modern med djupt allvar:

— Innan vi gå till sängs barn, så låt oss tacka Gud för den här julaftonen — den lyckligaste vi upplefvat tillsammans.

En präktig medicin.

Pelle i Snickarebacken — i kyrkboken hette han arbetskarlen Per Olof Andersson — var en af dessa tusenkonstnärer, som man stundom påträffar här och där på landsbygden.

Det fanns öfver hufvud taget intet »karlgöra», vare sig det gällde arbete på åker och äng, i skog och mark eller tarfvande speciell yrkesskicklighet, som man inte kunde anförtro honom — och han fuskade det minsann inte ifrån sig.

Han var inte oäfven timmerman och rätt skicklig slöjdare, samt anlätades ofta i dessa båda egenskaper vid den närbelägna herrgården. Smed var han så god som någon, som idkade yrket där på trakten. Han lagade skor och gjorde nya, om det knep, samt reparerade drängarnes klockor lika bra som den vida dyrare urmakaren i sta'n. Trädgårdsskötsel, jakt och fiske begrep han sig på och en hel hop annat dessutom. Läger man härtill, att han, hvad bokliga kunskaper beträffade, stod på en vida högre nivå än någon i hans sociala ställning i hela socknen, så kan man inte undra på att han allmänt ansågs som en ovanligt flink karl.

— Bara han inte söp så förbaskadt, brukade dock allmänt tilläggas, när talet föll på Pelle och hans förträffliga egenskaper i öfrigt. Egendomligt nog, fördes det talet oftast af dem, som brukade likvidera Pelles tjänster med några supar, i stället för kontanter.

Allmänna meningen var, att Pelle skulle ha stått sig utmärkt bra, om han inte bott så nära sta'n. Nu var den, tyvärr, knappa tre fjärdingsväg aflägsen och Pelle funderade ingalunda på att flytta. Dels förtjänade han pengar på att där afyttra diverse alster af sin slöjdskicklighet, dels kom han där i lag med folk »som såg litet längre än näsan räckte».

Det var kanske förnämligast den sista omständigheten som gjorde, att Pelle fått så utpräglad smak för stads-krogarne. Där träffade han tillsammans med utlärdagessällrar af olika yrken, med mekaniska arbetare och med sjömän. Där fanns folk, som kände till Paris, London och New-york lika bra som Snålköping, och det smickrade Pelle ogement att få sitta vid samma bord som sådana kaxar, hvilka eljes talade med suveränt förakt om allt hvad bönder hette. Och hvilket lärorikt umgänge sedan! Här fick Pelle klart för sig en hel hop saker, hvarom han i sin landtliga enfald förut inte haft en aning. Visserligen förekom det honom ibland, som om hans nyförvärfvade vänners lefnadsvisdom inte alltid var så vacker och inte så förståndig håller, men han nedtystade snart dessa betänkligheter. Folk, som sett så mycket af lifvet, borde väl i alla fall ha reda på sig.

Stackars Pelle! Han märkte inte, han, att det blef dyra lärpengar han fick betala. Först och främst togs lejonparten till den gemensamma förtäringen ur hans pung, och för det andra försumrades hemmet på ett betänkligt sätt och arbetet hos sockenborna desslikes.

Pelle var visst inte elak mot sin familj, och han var inte mera fördärfvad, än att det understundom grämde honom hjärtinnerligt, när han förslösat på krogen, hvad som hustru och barn kunnat lefva på i flera dagar. Men han hade knappast klart för sig, hur illa det egentligen stod till med den husliga ekonomien. Själf arbetade han ju ofta borta, och då hade han för sin del både mat och brännvin i öfverflöd.

För rästen medgaf han visst inte, att han var drinkare eller på väg att blifva det. Att han var lite' för

»spendersam» af sig och att det var dumt — nåja, det kunde han gå in på. Men den var en mes till karl, som inte kunde tåla vid en sup, och — skötte han sig kanske inte? Hade någon sett honom full som ett svin? Nå — hvad bråkade de då för, somliga? Goodtemplare! Ja, gubevars, det var ju bra för dem som inte kunde sköta sin egen kropp och blefvo oreglerliga af ett glas. Kunde någon bevisa honom, att han inte hade hjärnkottoret i ordning, eller snubblade med benen, äfven när han fått sig några supar, skulle *han* också bli def.

En lördag hade Pelle som vanligt gjort ett stadsbesök. Hos en handlande, som också kommersade med diverse slöjdalster, hade han lyft en tia från föregående leverans. Den här gången skulle han vara riktigt förständig, så att inte gumman fick något att anmärka.

Allt artade sig i början bra. Pelle köpte kaffe och socker, mjöl och fläsk, samt stufvade allsammans ordentligt på sin kälke. Vidare besökte han doktorn för att få något för sin gummas ben, som hon haft så svår värk i hela vintern. Pelle fick ett recept och skyndade till apoteket. En liter brännvin måste han också ha. Det hade han ärligt förtjänt. Hans mage behöfde ju lika väl lite' medicin som gummans ben, filosoferade han för sig själf, i det han stoppade in de båda flaskorna bland sina öfriga grejor.

Nu var allt klart, men ännu var det inte långt lidet på eftermiddagen. En liten färdknäpp skulle inte skada. Man stod så bra emot kylan efteråt.

Naturligtvis träffade Pelle bekanta och naturligtvis blef det kannstöperi i långa banor och supar i långa rader, och när Pelle i skymningen knallade sig hemåt med sin kälke, var det inte utan att han kände sig lite' konstig i både hufvud och ben. Att de slantar, han hade öfver från sina inköp, gått all världens väg, är kanske öfverflödigt att omtala.

Men Pelle var i alla fall nöjd med sin dag. Han hade »skött sig» som en hel karl och lite' roligt kunde

man då unna sig en gång emellanåt. Han ville se den, som kunde komma och påstå att han var full.

Under slika funderingar lunkade han landsvägen framåt, tills han fick syn på en figur, som synbarligen sträfvade åt samma håll, fast med betänkliga öfverhållningar i riktning mot det ena eller andra diket. Pelle hann upp kamraten, som befanns vara en granne och dessutom en, som i likhet med Pelle hade en smula mera reda på sig än »bondtupparne». Grundläggare Skans, det var grannens namn, hade nämligen sett sig om lite hvarstades och bland annat tillbringat tvänne år i Amerika.

— Det börjar vintra till på kvällskvisten. En sup skulle inte smaka illa, eller hvad tycker du? hemställde Pelle, sedan de utbytt de första hälsningarne.

— All right! Very good! instämde Skans, som gärna tog till sitt lilla engelska ordförråd, när han blifvit tillräckligt »laddad».

— If you please!

Pelle räckte en flaska åt kamraten och såg triumferande ut. Han kunde också reda sig med engelskan, om det knep.

Skans tog sig en väldig klunk, men började omedelbart svära på äkta, oförfalskad svenska.

— Hva' i är det för en rappakalja du har i flaskan. Det smakar ju som . . . ja, jag vill inte säga hvad!

Pelle såg förnärmat ut.

— Du har visst fått lite' för mycket i hatten, min käre Skans, anmärkte han. Inte annat jag vet, är det brännvin som duger; åtminstone ratar inte jag det.

Och därmed tog han sig en väldig klunk.

— Nå hur känns det? grinade Skans.

Pelle gjorde fruktansvärda grimaser. Hvad håken hade de lagt för sattung i brännvinet? Men han skämdes för att ge Skans rätt.

— Bra! svarade han så lugnt som möjligt. Om du inte vore så kräsen, skulle jag bju' dig på en tankstälare till, men du vill väl ingen ha, tänker jag.

Skans började fullt och fast tro, att hans smaknärver spelat honom ett elakt spratt.

— Jag kan ju få känna på det en gång till, mente han och tog sig en ny klunk.

— Det här får du lof att hunsa till dem för i magasinet här näst. Dä är både synd och skam att pracka så'n här smörja på folk, ansåg Skans och fortfor att spotta.

Men Pelle hade blifvit fundersam. I hans omtöcknade hjärna arbetade en tanke på att det hela inte hängde rätt ihop.

Plötsligt tvärstannade han, ref eld på en tändsticka och lyste på sina varor. Du milde, ett sådant elände! Det var gummans medicin, de nästan pimplat i sig, under det brännvinsbuteljen stod där orörd.

Pelle blef nästan nykter af förskräckelse. Han darade och stammade, så att han knappast kunde klargöra för kamraten den fatala förväxlingen.

Skans började fatta humör, men Pelle var snart situationens man.

— Du får skälla på mig och klå mig till och med, om vi blir vid lif efter det här. Nu är det allt klokast att vi springa för brinnande lifvet tillbaka till sta'n och få hjälp af doktorn. Det brukar alltjämt vara gift i sådan här utvärtes medicin.

De båda supbröderna gjorde en helomvändning och trafvade tillbaka allt hvad benen kunde bära dem. Lyckligtvis träffade de doktorn hemma.

Den unge läkaren hade svårt att hålla sig allvarsam, då Pelle relaterade sin förgiftningshistoria. Medicinen var ett tämligen ofarligt linement, som inte borde medföra vidare sviter för en bondmage. Men vår doktor var en klok karl, som beslöt att begagna tillfället att gifva sina patienter en allvarlig läxa.

— Det kunde ha blifvit farligt nog, yttrade han. Där ser ni hvad brännvinet uträttar! Tänk nu, om edra familjer i hast blifvit faderlösa, bara för ert supbegär! Den här gången hoppas jag, ni ska' slippa undan, men låt det bli er en varning! Ni ha nu ett tydligt bevis på,

hur galet det kan gå, när spriten får makt öfver förståndet. Ni skulle bli goodtemplare bägge två; det mätte ni bäst af.

Under det han höll detta lilla förmaningstal, hade läkaren tillredt tvänne kräkpulver, som han lät de båda »förgiftade» taga in, hvarefter de affärdades.

Verkningarne dröjde inte att infinna sig. Skans och Pelle sletto en hund på hemvägen, men kryade så småningom till sig. Ingen hade lust att ersätta det bortdunstade ruset med ett nytt ur den »riktiga» buteljen. Innan de skildes utlät sig Pelle:

— Det tål allt att tänka på, hvad doktorn sa!

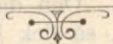
— Det gör nog så, instämde Skans.

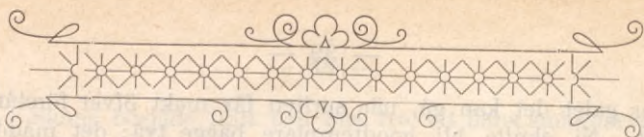
* * *

Vid Pelles nästa stadsbesök fick gumman ny medicin och Pelle ett goodtemplarmärke i knapphålet.

Sitt nykterhetslöfte har han hållit som en karlakt, och han har mått bra af det. Förgiftningshistorien har han inte gjort någon hemlighet af. Så fort den kommer på tal, tillägger han alltid godmodigt:

— Ja, det var en utmärkt medicin. Den gjorde mig till en annan människa.

Osvuret är bäst.

Jaha, dä säger ja och dä står ja vid, förklarade nämndemansmor i Löfåsen, att dä ä bara gudlöshet och den ledes påfund hela tillställningen. Eller kan han säja mej, hvad dä ä för mening med, att karlar och kvinnfolk, som ä barnfödda och uppväxta här i socknen och, mej veterligt, inte haft annat för sej, än hvad gud och hela världen kunde få veta, ska stänga in sej i ett rum, hänga på sej en hop krimskrams och läsa i böcker, som di inte törs visa för nå'n hederlig människa? Träffa ja inte härom dan en åf dom — Greta, banvakt Nilssons hustru, han vet. Ho' ha tjänt här i huset, innan ho' gifte sej, och ja tänkte ho' skulle ha så mycken försyn, så ho inte skulle försöka några konster med sin förriga matmor, när ja frågte henne rent ut, hvad dä var di hade för sej i den där »logen», di kallar't, bortve station. Ho' blef rö' som en blod, men inte för dä ja feck sanningen ur'na. Dä va »ordenshemligheter», sa' ho'. Då kan en veta, hur dä ä beställdt. Och dä säger ja, att ginge far med i ett tocke sällskap, så fick han inte dela äkta säng med mej längre.

Och den myndiga moran rätade på sin ståtliga gestalt och satte händerna i sidan liksom för att ge en ytterligare bekräftelse åt sin hotelse.

Hennes åhörare, en ung man med ett öppet, godmodigt ansiktsuttryck, genmälde med ett lugnt småleende:

— Osvuret är bäst, kära nämndemansmor. Det kan ju hända, ni en dag kommer på andra tankar.

— Aldrig i lifvet! Och då förvånar mej, att skolmästarn, som di ha sagt ska' vara en regal och förständig karl, vill försvara di där gotemplarna.

Skollärare Blom ledde som en försiktig general samtalet öfver på ett annat område utan att direkt besvara den sista tillvitelsen. Han var ännu tämligen ny på platsen, och då gäller det att manövrera försiktigt, om man vill stå väl i vantarne. För rästen hade han kommit för att språka ett slag med fader nämndeman om en angelägenhet rörande skolan och inte för att gräla med den myndiga mor Lotta, som nog inte utan skäl sades vara både matmor och husbonde där i huset. Emellertid hade han inte träffat nämndeman hemma, men likafullt nödgats stanna och vänta på traktering, ty utan dylik fick nu ingen slippa från Löfåsen.

Nämndemansmor fortfor att låta tungan löpa, under det hon ordnade kaffebrickan, på hvilken, förutom en rågad korg med hembakta skorpor, tronade en väldig brännvinsflaska.

Skolläraren krusade inte utan tog för sig både af kaffet och skorporna med frisk aptit. Brännvinsflaskan lämnade han emellertid orörd.

Mor Lotta, som trødde det bero på blyghet, skyndade genast att fylla sin plikt som uppmärksam värdinna.

— Nu ska skolmästarn hålla till godo och ta påtår och ta sej en ordentlig »uddevallare!» Då kan just behövas i kylan.

— Tack, kära mor Lotta! Men jag begagnar inte starkvaror.

Mor Lotta spärrade upp ögonen.

— Han måtte väl aldrig vara en . . . en tocken där gotemplare?

— Det säger jag inte, förklarade den unge skolläraren med ett skälmaktigt leende. Men jag kan tala om, att jag *aldrig* smakat brännvin eller andra starka saker, och då vore det ju dumt att vänja sig nu. Jag reder mig förträffligt i kylan i alla fall, så varm som jag nu blifvit af nämndemansmors goda kaffe.

Smickret förfelade inte sin verkan. Mor Lotta såg nyter ut, då Blom med många tacksägelser aflägsnade sig. Hon hade synbarligen hållit hans förklaring för god.

Men länge fick hon inte hålla sin goda mening om den nye skolmästaren, ty snart kom det ut, att han varit goodtemplare långt innan han kom till socknen och att han, sedan det blifvit klart att han ingenting hade att frukta af sina förmän, öppet slutit sig till logen vid stationssamhället och t. o. m. höll föredrag vid deras fester.

— Ja, menade nämndemansmor, en ser då aldrig folk längre än till tänderna. Att tänka sig att han ändå var en sådan där ulf i fårakläder. Då ä i alla fall synd och skam att en tocken ska få handleda barn. Gu' vet, hvad han kan hitta på att sätta i dem för dumheter. Prosten ä då alldeles för flat som tillåter tocket.

Kanske den anmärkningen bör göras, att detta var i början på 80-talet, således i goodtemplarordens barn-dom — hos oss n. b.

Flertalet af socknens befolkning resonerade nog på samma sätt som nämndemansmor, men det dröjde inte så länge, förr än en omkastning i allmänna opinionen började låta sig förmärkas.

Och det var för rästen inte gärna möjligt annat, så underliga saker som man fick bevittna.

Hvarje människa kände ju Smålands-Petter, rallaren som slagit sig ner i socknen och gift sig den tid då järnvägen bygdes. En duktig arbetare var han, och det sades att han förtjänade stora pengar om somrarne, då han var borta på järnvägsarbete än här, än där. Men aldrig ett öre hade han med sig hem och ungarne hans måste gå omkring i socknen för att få en matbit åt sig och modern, stackars människa. Nå, Petter hade gått in i logen på vårsidan, innan han reste ut som vanligt och — kom inte karlen igen där uppe från Norrland frampå hösten med hela trehundra kronor på fickan och köpte timmer och började lägga grund till egen stuga! Och ungarne

blefvo uppklädda, så det var en lust och glädje att se på dem.

Och »Smed-Jan» se'n, den oförbätterlige suputen, som i många år varit till nojs och spektakel för socknens ungdom! Blef inte också han goodtemplare och en helt annan människa. Hur hade han inte rustat upp sitt fallfärdiga ruckel och tagit till sig sin gamla mor, som förut fått tillbringa flere år på fattighuset.

Inför dessa och flerfaldiga andra exempel var det inte längre möjligt för fördomarne att hålla stånd. Man började medge, att goodtemplarorden var bra — för sådana som inte kunde sköta sig.

Själftva nämndemansmor i Löfåsen var inte längre så hätsk i sina yttranden, ifall goodtemplarismen någon gång kom på tal vid gummornas kafferep.

Se, saken var den, att då hon på ett husförhörsgille låtit sin skarpa tunga tämligen oförbehållsamt fara ut både mot goodtemplarne i allmänhet och mot skollärare Blom, som var närvarande, i synnerhet, hade denne förlorat tålmodet och rent ut förklarar, att den som sitter i glashus ska inte kasta sten. Kunde någon behöfva gå in i goodtemplarorden, så skulle det just vara nämndemannens Karl August.

Det hade blifvit ett allmänt fnissande öfver hela laget, ty ingen kunde då neka för att skolmästaren hade rätt. Hade inte den vildbasaren nyligen fått plikta stora pengar för slagsmål — det hade kanske inte gått af för mindre än fängelse, om inte fadern varit nämndeman.

Karl August var en grann pojke, men stormodig och själfrådig. Han var enda barnet och hade alltid varit moderns ögonsten. Redan vid sexton, sjutton års ålder hade han börjat spela öfversittare på socknens dansgillen och andra ungdomsnöjen. Och blef han retad eller motsagd, så var han alltid till reds att häfda sin öfverlägsenhet med näfvarne — ja, stundom med knifven.

Han åtnjöt, som sagdt, icke det bästa rykte, fast han var bara spolingen, knappt tjugu år och han sörjde fortfarande för att lägga nya bragder til sin meritlista.

Det kom snart ut att han varit den ledande själen i ett vildt uppträde nere på järnvägshotellet och att fadern måst punga ut med vackra fyrkar för att få saken nedtystad.

Nämndemannen, som var en stilsam, eftergifven karl, hade för länge sedan förlorat all makt öfver den själf-rådige sonen, och modern — ja hon skämde fortfarande bort honom och sökte öfverskylla hans svagheter.

Omsider började likväl äfven hon tycka att det gick för långt. En söndagseftermiddag, då Karl August, tämligen beskänkt och med den nya öfverrocken sönderflängd och nedsmutsad, kom inraglande i dagligstugan och kasta-
de sig på en soffa, tog hon bladet från munnen.

Sonen låg och sträckte sig på soffan och låtsade sofva för att så medelst komma ifrån moralkakorna. Nämndemansmor hetsade upp sig allt mer och framslungade till sist!

— Ja, jag håller med Blom, skolmästaren, att behöfde någon i socknen bli goodtemplare, skulle det just vara du.

Då blef det lif i Karl August.

— Jaså, han säger det, den förb. ynkyggen. Då ska han dj . . . i min talg ha igen innan kvällen.

Och därmed ryckte han till sig en mössa och rusade ut.

Det led framåt kvällen och Karl August blef fortfarande borta. Den myndiga nämndemansmor blef mera orolig, än hon varit i hela sitt lif. Tänk om den välsignade pojken gått och ställt till en olycka! Man kunde aldrig veta hvad han tog sig till, när han var i det humöret. Olyckligtvis var nämndeman själf borta för att hälsa på sin bror i grannsocknen, och hon skämde att anförtra sig åt tjänstfolket. Omsider kunde hon inte längre behärska sin oro. Hon knöt en duk på hufvudet och be-
gaf sig till fots den rätt dryga vägen till skolhuset.

Det var Märta, skollärarens gamla hushållerska, som tog emot henne. Jo, Karl August hade varit där. Hvad de talat om, visste hon inte riktigt, men att börja med

hade det låtit som Karl August varit ond. Emellertid hade han sedan legat och sofvit en timme på skolmästarens soffs, under det Märta lagade och borstade hans rock. Sedan hade båda druckit kaffe tillsammans och följts åt ut. Hvert Karl August gått, kunde hon inte säga, men skolmästaren var nog hos goodtemplarne, som hade sina möten hvarje söndagskväll.

Med dessa upplysningar måste nämndemansmor låta sig nöja. Hon visste inte rätt hvad hon skulle tro. Emellertid återvände hon hem betydligt lugnad.

Sonen var fortfarande borta. Klockan blef nio och närmade sig tio, utan att han lät höra af sig. Mor Lotta kände sin fruktan återkomma i fördubbladt mått och var just i färd att öfvervinna sina betänkligheter och skicka ut en af drängarne för att kunska, då raska steg hördes utanför. Dörren öppnades och in trädde Karl August, åtföljd af Blom.

Gumman hann ej få fram en enda stafvelse af pur förvåning, förr än sonen tog till orda.

— Tack ska' ni ha, mor, för predikan i eftermiddags! Då var ett sant ord ni sa' och därför har jag gjort er till viljes. *Jag ä goodtemplare nu.*

— Ja, hvad säger ni om det, nämndemansmor? frågade skolläraren. Ni tänker väl aldrig köra honom ur huset häller?

Men nu hade den själfsäkra matronan alldeles tappat koncepterna. Hon sjönk ner på en stol med förklädet för ögonen.

Karl August gick fram och lade sin stora hand litet tafatt på hennes axel.

— Är ni ond på mig, mor? frågade han.

— Ond . . .? Åh, gud välsigne dej, pojke! . . . Och honom också skolmästare . . . för det är väl honom jag har att tacka för den här glädjen . . . Men ja' ä färdig att skämmas ögonen ur mej, när ja tänker på allt hvad jag sagdt både om goodtemplarna och honom . . .

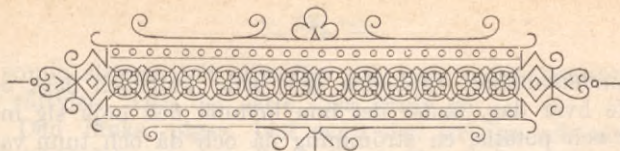
— Se så, mor, afbröt Karl August glädtigt, laga nu att vi få någonting att äta. Blom kan behöfva lite i västen,

för det var nog ett styft kvällsarbete att ta bugt på mig, men han gjorde det som en karl. Nu ska' jag in på folkhögskolan och lära mig något, och se'n ska' ni aldrig behöfva skämmas för Karl August mera.

Mor Lotta började genast att stöka i matskåp och spisel och t. o. m. småsjöng för sig själf, under det hon med fryntlig min bullade upp gudsgåfvorna.

— Ja, ser ni det, nämndemansmor, menade skolläraren med sitt godmodiga leende. Osvuret är bäst!

För andra.

Lisa i Kvarntorpet var inte något vackert barn. Hennes en smula förväxta kantiga gestalt, det rödaktiga håret, den fräkniga hyn och de små blekblå ögonen bildade tillsammans intet harmoniskt helt. Men att hon var en duktig unge var känt i hela socknen. Ingen vid hennes ålder kunde mäta sig med henne, vare sig det gällde sädesupptagning på sommaren, potatisplockning på hösten eller arbete på logen om vintern. Vid tolf års ålder var hon nästan lika god som ett vuxet kvinnfolk. Allt hvad hon hade för händer blef också redigt uträttadt och aldrig sågs hon deltaga i jämnårigas glam och lek.

Det behöfdes också att Lisa var så flink som nu var fallet, ty allt sedan fadern förolyckades vid skogsarbete och modern nästan samtidigt blef bunden vid stugan af rheumatisk värk, var det på Lisa familjens underhåll hufvudsakligen hängde. Hon gjorde dagsverkena för stugan, hon plockade bär, släpade hem vedförrådet, hjälpte om kvällarne modern med ullstickning och fick ändå tid öfrig att lära sig sin katekes, så att hon vid nattvardsläsningen var lika hemma i sina stycken som bondbarnen, hvilka fått begagna skolan.

När Lisa läst fram sig, skulle hon förstås, ha kommit ut i världen och tjänat sitt bröd, om inte modern och den yngre brodern varit. Hon hade redan haft tillbud från den myndiga nämndemansmor nere i byn. Och gud ska veta att det kostade på lisa att säga nej, ty hos

nämndemannens vankades det både kött och fläsk och kaffe hvar dag, under det hon hemma fick nöja sig med salt och potatis, en strömming då och då och tunn vattgröt om kvällarne.

Gumman fick det lika bra på fattighuset, hade nämndemansmor framkastat, men då var det slut med Lisas betänkligheter.

— Nej, dit ska' hon inte, så länge jag lefver och har hälsan, blef det bestämda svaret, och nämndemansmor måste gå med oförrättadt ärende, muttrande öfver den tjurskalliga ungen, som inte förstod sitt eget bästa utan slet ut sig för andra.

I fem år höll Lisa på att göra dagsverken för torpet och dessutom arbeta ute för att mätta tre munnar och det var ett företag som kräfde alla hennes krafter, ty modern blef snart alldeles oförmögen att företaga det minsta. De sista två åren måste hon vårdas som ett litet barn. Brodern hade hon håller inte mycken hjälp af. Han var en vetgirig pojke, som gärna ville gå i skolan, men hade föga smak för bondarbete. Och hon lät honom få sin vilja fram. Hade någon beklagat henne eller sagt, att det borde eller kunde ha varit annorlunda, skulle hon ha blifvit mycket förvånad.

Ändtligen dog gumman och Lisa, långt ifrån att dra någon lättnadens suck, var flere dagar öfver sig gifven af sorg.

Under de fem långa åren hade Lisa genom att neka sig allt hvad hon inte oundgängligen behöfde, lagt af så pass mycket, att hon kunde få mor sin hederligt i jorden utan att behöfva anlita vare sig byfolket eller socknens fattigvård. Sedan denna sorgliga plikt var fulländad, hade Lisa ändtligen tillfälle att börja arbeta för sig själf. Brodern hade kort förut blifvit antagen som lärling hos en snickare i byn.

Lisas duglighet var, som sagdt, känd i hela socknen och anbud fattades inte. Hon föredrog emellertid att komma till nämndemannens. Där gick det visserligen

en smula strängt och allvarligt till, men också ordentligt och rättvist. Och det satte Lisa värde på.

Den flinka pigan blef snart den stränga och myndiga nämndemansmors allt i allom. Hon hade aldrig haft en sådan tjänarinna förr, det sade hon till alla, som ville höra på.

— Hade du inte varit envis, utan lydt mig för sex år se'n, sade hon till den förbluffade Lisa, så kunde du nu kanhända varit ungmor på Berga, för hällre hade jag tagit dig till sonhustru, fast du inte äger en vittnen, än den slamsan jag nu fick, rätt så kyrkvärdsdotter hon är.

Lisa var emellertid nog enfaldig att inte ångra sin förspilda lycka. Hon var nöjd som hon hade det. Att blifva husbondmor på egen gård, så långt hade aldrig hennes drömmar sträckt sig, och hvad man aldrig åträtt, det saknar man inte.

I ungdomens nöjen hade Lisa de sista år, hon tillbrakte hos modern, tagit lika liten del som fordom i barnens lekar. Och den första tiden hon tillbringade i nämndemansgården var det på samma sätt. Då hon hade någon stund ledig på söndagen, slog hon sig hälst ner på förstukvisten eller i trädgården med en andaktsbok eller en af husbondens tidningar.

Så småningom utöfvade likväl den kraftiga kosten i förening med hennes ungdom sitt inflytande. Kinderna fingo en frisk färg, det kom mera glans i de små ögonen och den långa kantiga gestalten blef fyllig och harmonisk. Nu kunde hon ibland skratta riktigt hjärtligt åt ett skämt, så att de friska jämna tänderna blänkte. Drängar och bondsöner började tycka att Lisa såg riktigt bra ut, och det hade de aldrig märkt förut. Nu kunde hon också vara med och ta sig en sväng kring midsommarstången eller på logen.

Bland byns drängar var det isynnerhet en, som lade märke till Lisa och visade henne uppmärksamhet. Det var en liten, mörk karl med spelande bruna ögon och full af upptåg och lustigheter. Sjöng gjorde han som en trast och på fiolen var det ingen spelman i hela socknen

som mätte sig med honom. Han var kommen utsocknes ifrån och hade tjänt hos kyrkvärden ungefär lika länge som Lisa hos nämndemannens.

Bland ungdomen var han omtyckt som rumormästare, men de äldre menade, att det var ingen stadga i honom. Dessutom var han alldeles för svag för glaset. Sällan kom han nykter hem från ett dansgille.

Emellertid gick det så att den allvarliga Lisa och denne spelevink slutligen kommo öfverens att bli ett par, då de båda sparat tillräckligt för att öfverta ett torp.

Endast ett vilkor hade Lisa gjort. Det var att Anders Petter, så hette hennes utkorade, skulle lägga bort brännvinet.

Det hade han lofvat och han höll det också, åtminstone såvidt Lisa kände till. De farhågor man i början hyst i byn, att de båda skulle passa ihop som eld och vatten, försvunno så småningom. Endast nämndemansmor var fortfarande misstrogen, måhända påverkad af sin önskan att få behålla den duktiga pigan.

Emellertid hade Anders Petter och Lisa hunnit så långt, att de bestämt sig för ett torp och sagt upp sina tjänster till hösten. De hade skrapat ihop så mycket, att de skulle kunna köpa en ko, och ett par får och dessutom hade ju Lisa litet husgeråd efter modern.

Men mot slutet af eftersommaren började underliga rykten gå i byn, rykten som satte Anders Petters namn i förbindelse med en viss torparänkas. Änkan, som åsyftades, var visserligen nära fyrtio år och hade inte precis något godt ryckte om sig, men hon var barnlös och Lillsjödalen var ett godt ställe som kunde föda fyra kor och som hade både åker och redskap i god häfd, ty gubben Persson hade varit en skötsam karl. Han var många år äldre än hustrun, hvilken påstods ha gjort honom lifvet så pass surt, att det bästa som kunde hända honom var att få dö.

Emellertid behöfde nu änkan en karl för att kunna behålla torpet, och det påstods allmänt, att hon kastat sina blickar på Anders Petter. Denne å sin sida skulle

håller inte ha förblifvit likgiltig för hennes inviter. Tillfälliga besökande vid Lillsjödäl hade sett honom på tu man hand med änkan, och att det vid dessa tillfällen inte sparades på traktering, vare sig i vått eller tort, visste man också. Anders Petter var alltid en smula »mosig», då han kom från dessa besök.

Lisa brydde sig att börja med inte om pratet, men till slut fann hon sig dock nödsakad att ta sin Anders Petter i förhör. Han ville inte ut med språket, försökte slå bort alltsammans i skämt och gjorde t. o. m. en ansats att läxa upp henne, för det hon trodde på käringprat.

Anders Petter hade hvad man kallar en talande tunga och skulle kanske lyckats lugna Lisa för den här gången, om han inte haft ett farligt vittne emot sig.

Han luktade brännvin och sväfvade emellanåt på målet. Lisa såg snart, hur det var fatt.

— När du narrar mig i ett, kan du göra det i ett annat också. Jag förs inte tro på dig längre, svarade hon förebrående.

Men nu blef Anders Petter rent rasande. Trodde hon kanske att han behöfde krusa henne? Det var något tidigt att ta sig husbondton, innan prästen läst öfver dem. Han kunde förrästen få den som bättre var än en simpel piga.

Lisa svarade ingenting på de grofva tillmälena. Hon gick ifrån honom till sina sysslor, och ingen märkte på henne att något ovanligt varit på färde. På natten trodde sig dock en af hennes tjänstkamrater ha hört henne gråta för sig själf.

Söndagen därpå lyste det första gången för Anders Petter och Lillsjödalsänkan och byskvallret visste berätta, att Anders Petter ställt sig så, att han var tvungen till detta steg.

Man beklagade allmänt den stackars Lisa. Hur hon tog det, skulle dock ingen varit i stånd att säga. Hon förrättade sitt arbete plikttroget och lugnt som vanligt och ingen hade sett henne gråta eller hört henne beklaga sig.

— Ja, nu stannar du väl till nästa år, sade en dag nämndemansmor i en ton, som om något annat inte gärna kunde komma i fråga.

Men Lisa nekade ståndaktigt. Hon skulle in till staden.

Matmodern gjorde föreställningar. Hur skulle hon trifvas där, hon som var van vid det friska lifvet på åker och äng?

Ändtligen kom det då fram, att det var för Anders Petters skull. Hon kunde ändå inte uthärda att se honom gift med den andra. Och inte häller tålde hon, att folk gick och ömkade henne.

Då flyttningstiden var inne drog Lisa till staden, där hon fått plats hos en bankbokhållare. Brodern följde med för att hos en större snickare förkofra sig i sitt yrke.

* * *

Femton år ha gått, och Lisa, som nu är fyrtio år, är alltjämt kvar hos samma herrskap, där hon tog sin första tjänst i staden. Af sin matmor och af de nu vuxna barnen betraktas hon mera som en medlem af familjen än som en tjänarinna.

Och det är häller inte att undra på. Kamrerskan brukar ibland säga, att om Lisa varit hennes köttsliga syster, så kunde hon icke ha uppoffrat sig mera för henne och hennes barn.

Nu åtnjuter kamrer Blomstrand stort anseende i staden, har en god lön och dessutom en liten privat förmögenhet, som han fått i arf. Men då Lisa först tog tjänst hos den fattige bankbokhållaren, stod det annorlunda till.

Det var många munnar att mäta, inkomsterna voro små och ändå måste man lefva något så när ståndsmäsigt. Frun var den tiden mycket sjuklig och kunde föga hjälpa till i hushållet, så att ledningen och ansvaret för det hela så småningom kom att hvila på Lisas starka skuldror.

Och det var rent af märkvärdigt, tyckte frun, hur fort denna bondflicka satte sig in i ett stadshushålls alla detaljer, hur praktisk hon var och hur väl hon fick allt att räcka till.

Så kom då den olycka, som hotade att alldeles tillintetgöra den fattiga familjens existens. Mannen, som länge ansträngt sig med extra arbete för att öka de magra inkomsterna, angreps af en allvarsam ögonsjukdom. Det var nödvändigt, förklarade läkarne, att han tog sig en längre tids permission. Skulle hans syn kunna räddas, fick han ej sysselsätta sig med skrifögöromål eller läsning.

Permissionen blef beviljad, men med afdrag af halwa lönen. Hvad skulle familjen lefva på? Hade frun varit frisk, skulle hon möjligen kunnat ge lektioner som förr, men nu — nu stod nöden för dörren; det fanns ingen undflykt.

— Min kära Lisa! sade en dag den sjuka frun med sin blida stämma. Du vet hur ogärna jag mister dig, men det blir ingen annan råd. Du vet hur det är. Vi äro för fattiga att ha en tjänarinna. Du kan inte få någon lön.

Men Lisa protesterade bestämdt. Hvart skulle det ta vägen? Hade hon frågat efter lön kanske? Hvem skulle sköta om flickorna, laga maten, skura golfven? Nej, Lisa stannade, såvida man inte *körde bort* henne. Hon skulle inte bli stor i maten och för rästen hade hon sin sparbanksbok, ifall det knep åt allt för hårdt.

Frun fick sedan erkänna att familjen aldrig skulle ha gått igenom den svåra tid, som nu följde, om inte Lisa funnits till. Hon mångdubblade sig, räckte till för allt och förstod genom otrolig fyndighet hålla nöden borta. Hennes herrskap var ändå alltid herrskap, fast ingen rätt visste hvad de lefde på.

Att Lisas under årens lopp gjorda besparingar till större delen ströko med, kände ingen till. Fru Blomstrand anade det ibland, men fick aldrig Lisa att bekänna kort.

Nu voro de hårda tiderna för länge sedan öfverständna. Mannen hade tillfrisknat och så småningom avancerat i banken samt slutligen fått ärfva en aflägsen släkting. De äldsta döttrarne voro nu fullvuxna och hade blifvit präktiga flickor. En var anställd i samma bank som fadern och en annan lärarinna i stadens flickskola.

Ingen tänkte på, att den präktiga Lisa någonsin skulle lämna familjen, då en alldeles oförutsedd händelse kullkastade alla beräkningar.

* * *

I Lisas kök kom en lördag på vårsidan en pojke om en elfva å tolf år inklifvande och utbjöd en tjäder till salu. Far har skjutit den, förklarade han.

Fogeln var präktig och priset billigt, så att affären snart var avslutad. Lisa hade under tiden sett litet närmare på den stackars gossen, hvars ytterst bristfälliga dräkt och afmægrade ansikte vittnade om vanvård och svält. För öfrigt var det en vacker pojke med mörkt hår och bruna ögon.

Lisa bjöd honom en kopp kaffe och en stor smörgås, och under det gossen med glupskhet slukade gudsgåfvorna, slog hon sig i samspråk med honom.

— Din mor lefver bestämdt inte.

— Nej, svarade pojken med munnen full af mat, hon dog för fyra år se'n.

— Har du flere syskon?

— Två till — en bror och en syster. Äldsta syster är död.

— Hvad är din far?

— Far . . . ja han . . . han går för det mästa i skogen. Ibland arbetar han vid herrgården.

— Bor du långt härifrån?

— Det är vid Granhult på Löflunda egor, bortåt en mil från sta'n, men förut bodde vi i Alberga.

Det klack till i Lisa, när hon hörde namnet på sin hemsocken.

— Far var torpare vid Lillsjödäl, pratade pojken, som blifvit helt upplifvad af kaffet, men när mor dog, fick han gå ifrån torpet, för han söp så förfärligt.

Det var underliga tankar, som i detta ögonblick stormade igenom den gamla trotjänarinnans hufvud. Det gamla såret var på nytt upprifvet.

Anders Petter hade blifvit hårdt straffad för sin trolöshet, det förstod hon, men någon tillfredsställelse skänkte det henne inte. Tvärtom erfor hon en känsla af varmt medlidande. Pojkstackarn, som satt där, kunde ju ha varit hennes och Anders Petters, om vår herre velat det så. *Då* hade han hvarken behöft frysa eller svälta, stackars kräk.

Hon strök honom sakta öfver den bruna kinden. Gossen, som var ovan vid hvarje smekning, drog sig nästan skrämmd tillbaka.

Innan han gick hade emellertid Lisa fullkomligt förstått att öfvervinna hans skygghet. En korg matvaror, som han fick med sig till syskonen, kom honom att dyrka »den snälla frun» som ett högre väsen.

* * *

Påföljande söndag tog sig Lisa ledigt och beställde skjuts. Färden ställdes till Granhult. Lisa och hennes körsven hade svårt att taga sig fram till den halft förfallna kojans midt i villande skogen.

När Anders Petter fram på eftermiddagen kom hem från skogen, trodde han knappt sina ögon. Stugan var sopad och löfvad, barnen tvättade och kammade, på bordet hade kommit en ren duk och på den tallrikar, smör, bröd och diverse guds gåfvor. Kring bordet sysslade en högväxt kvinna, som mera liknade en fru från staden, än en af hans klass. Han kände inte igen henne,

— Guds fred, Anders Petter!

Nu visste han hvem det var. Nu förstod han också, hvem som i går tagit sig af hans pojke.

Han tyckte sig vilja sjunka ner i jorden.

— Lisa! kom det ändtligen. Jag är en usling både inför Gud och människor. Jag är inte värd det här.

— Låt oss inte tala om den snön som föll i fjol, sade Lisa lugnt. Kom nu och ät en bit. Vi ha väntat på dig länge.

Men Anders Petter lutade sig mot väggen och grät, bara grät. Det här var för mycket! Åh, hvilken usling hade han inte varit.

Körsvennen visste emellertid sedan berätta, att man haft roligt på kvällen. Barnen hade dansat och gubben spelat, så att maken till spelman hade han aldrig hört i sta'n.

* * *

Det var ett besynnerligt rykte som började cirkulera i den lilla stadens kök och som gaf nytt intresse åt madamernas pratstunder på torget eller i mjölkmagasinet. Kamrerns Lisa hade blifvit tokig, påstods det. Hon, gamla människan, skulle gifta sig. Om det ändå varit med en karl som *var* någonting och *hade* någonting! Men det var ju en halft försupen f. d. torpare som bodde i ihåla skogen alldeles som en vilde, som hade stugan full med ungar och inte en gång kläderna på kroppen. Ja, hon skar då riktigt ris åt egen rygg, stackars Lisa, hon som hade det så bra nu!

Lisa lät skvallret ha sin gång. Det kunde inte rubba hennes beslut. Hon skulle bli en mor för Anders Petters barn. Under sommaren arbetades det duktigt uppe vid Granhult. Det kom nytt tak på stugan, tapeter på väggarna, nya fönster o. s. v. Barnen kunde inte se sig mätta på härligheten.

Men det bästa af allt var ändå, när en ko kom i den iståndsatta ladugården! Då hade smättingarnes för-tjusning inga gränser.

På hösten stod bröllopet. Lisa lät pigor och madamer kraxa om olycka så mycket de ville. Nu skulle hon åter få något att älska och vårda, någon som behöfde henne, och det var nog för hennes lycka.

* * *

Påföljande sommar gjorde kamrer Blomstrands äldsta döttrar, som under tiden blifvit förlofvade, ett besök på Granhult. Flickorna hade för sina fästmän berättat Lisas historia, och de båda paren voro mycket nyfikne att få se, hur hon hade det. Man misstänkte, att hennes hjärta den gången lupit bort med förståndet.

Det blef en öfverraskning. Skinande röd med hvita knutar, låg stugan där och gassade sig i solen mellan gran och björk. Från rabatterna doftade löfkojor och reseda. Potatisen stod i blom och lofvade rik äring.

På förstukvisten mötte Lisa med glans i ögonen och kinder så röda som en ung flickas. Nog var hon lycklig alltid; det behöfde man ej fråga om.

— Du blef ändå lycklig, du gamla, rara Lisa, fast det blef sent, sade under dagens lopp den ena af flickorna.

— Vår herre visste nog hvad som var bäst för mig, svarade Lisa. Nu är jag då säker på, att Anders Petter verkligen är min och att han aldrig gör mig emot. Inte en droppe starkt har han smakat allt sedan vi kom ihop. Och hvad barnen beträffar, kunde jag omöjligen hålla af dem mer, om de voro mina egna.

— Ja, somliga människor tyckas liksom skapade att bereda lycka åt andra, genmälde den unga fröken funderamt. Åh, Lisa, hur mycket ha vi inte att lära af dig!

Ett prof.

Skomakare-Gustafs stuga var liten och låg i utkanten af byn ett stycke från de öfriga gårdarne. Men trefflig såg den ut med sina nystrukna väggar och hvita fönsterposter. Krusbärsbuskar och grönsaksland fanns där också utomkring, och alltsammans var omgifvet af ett svartstruket spjälstaket. Egentligen var det hustrun — Sy-Tilda — som styrde om det där, för se hon var nu en gång så rysligt mån om att ha det propert både inom och utom hus.

Skomakare-Gustaf var ofta ute i bygden och arbetade, ty man höll ännu hos de äldre bönderna på det gamla bruket att ta hem handverkare och låta göra hvad som behöfdes för hela året.

Då han var hemma kunde man emellertid ända ut till landsvägen höra huru han sjöng och hvisslade vid sitt arbete. Han var ända sedan sitt sextonde år känd för att vara socknens styfvaste spelman, och för öfrigt tycktes han ha hela den lilla kroppen full med visor och rolligheter.

I dag kunde man nog också höra hans hammare, men dunkandet mot klappbrädet beledsagades hvarken af visor eller slängpolskor, och det fastän solen sken dubbelt vackert efter gårdagens oväder. Annars sjöng och hvisslade Gustaf alltjämt, vare sig han var ledsen eller glad — endast repertoaren växlade något. Följaktligen måtte det vara något ovanligt på färde.

Så var det också. Det som förmådde Gustaf att sitta mol tyst hela förmiddagen vid sin bänk i köket var, att hustrun för första gången under deras treåriga äktenskap blifvit allvarsamt sjuk. Det var något, som Gustaf inte förstod sig på. Han var van att själf bli ompysslad på bästa sätt, men stod alldeles rådvill när det gälde att hjälpa en annan till rätta. Hälst hade han tagit fiolen med sig och gått ifrån allt sammans, men det kunde han då, för skams skull, inte göra. För rästen hade han lofvat kyrkvårdens Johan att de nya stöflarne skulle vara färdiga till kvällen.

Alltså satt han där och knogade med hammare och syl och kände sig kuslig till mods. Han kom sig knappt för, att gå i skåpet och ta sig en smörgås. Något försök med ordentlig matlagning kom inte i fråga. Tilda ville ingenting ha, annat än vatten.

Hon hade kommit från länsmansgården, där hon hjälpt pigorna med deras kyrkklädningsar, sent i går kväll och blifvit alldeles genomvåt af ösragnet. Gustaf, som setat och spelat kille hela kvällen i nämndemannens drängkammare och fått sig några supar i hufvudet, hade inte märkt något ovanligt. Men på morgonen, då han vaknade, låg hon där ellande röd i ansiktet och klagade öfver håll i bröstet. Att fara efter doktorn tänkte hvarken Gustaf eller den sjuka på. Det var öfver en half mil dit, och med landsbons medfödda fatalism sökte båda intala sig, att »det skulle gå öfver ändå».

Men det blef allt värre. Nu orkade hon hvarken resa sig upp från kudden eller tala. Gustaf började bli riktigt hemsk till mods.

Egentligen var det första gången under sitt äktenskap, som Gustaf reflekterat allvarligt öfver hvad Tilda varit för honom och hvad han skulle förlora, om hon gick bort. Det låg inte i hans lynne annars att fördjupa sig i funderingar öfver hvad som skett eller hvad som skulle komma att hända. Han var en riktig fjärilsnatur.

Någon Adonis var han visserligen inte. Han var liten, hujlbent och en smula kutryggig, men han såg

trefflig ut, med sitt ljusa, knollriga hår och sina spelande blå ögon. I egenskap af spelman och muntrationsråd hade han allt ifrån pojåkåren varit eftersökt af karlarne och bortskämd af flickorna. Utan Spel-Gustaf kunde knappt någon rolighet komma till stånd. Vid midsom-mardansen såväl som vid julgillena skulle han vara med.

Naturligtvis skulle spelmannen öfver allt trakteras med det bästa huset förmådde, och Gustaf var inte den, som spottade i glaset. Det var rent af en skam, om spelmannen skulle gå nykter från ett gille. Den myckna trakteringen utöfvade naturligtvis under årens lopp sitt inflytande, och vid 23 års ålder var Gustaf ansedd som socknens värsta rummelkurre. Han förstod inte sköta sig, sade man, när han kommit så långt, att han började värdslösa sitt yttre.

Det var då han kom tillsammans med Sy-Tilda, som sedermera blef hans hustru. Ingen visste riktigt hur det gick till. Några spefåglar påstodo, att hon friat själf.

Tilda var några år äldre än Gustaf, men var ännu vid den tiden för giftermålet en vacker flicka, storsväxt, med präktigt brunt hår och frisk hy. Hon hade tidigare varit anställd på mejeriet vid järnvägsstationen och var då socknens erkända skönhet, men så hade hon »råkat i olycka» för en stationsskrifvare. Hon for till Stockholm, lärde sig sömnad och uppehöll därmed sig och barnet. Då detta dog efter ett par års förlopp, kom hon tillbaka till sin födelsesocken, hyrde nämndemannens undantagsstuga och etablerade sig som sömmerska.

Hon kunde nog ha gjort ett bättre parti, ty hon för-tjänade bra med pengar efter ortens förhållanden, och påstods ha ett par hundra på banken, och hennes felsteg var för länge sedan glömdt. Det tisslades och tasslades nog åtskilligt om det där äktenskapet, och man undrade hur hon skulle komma att reda sig med en sådan spele-vink som Gustaf.

Men det gick bra, åtminstone att börja med. Gustaf blef sin egen, och kunder fattades inte. I stället för att springa omkring i drängstugorna med fiolen under armen,

satt han nu dagen lång på skomakarepallen och trallade och sjöng. Äktenskapet blef barnlöst, och det troddes, att de båda lade af pengar.

Det var nu endast vid sällsynta tillfällen som man kunde få ut Gustaf med fiolen, och vanligen var då Tilda med. Absolutist hade han inte blifvit, men flaskan anlidades ytterst sparsamt.

Så gick det långt in på andra året, då det såg ut, som om Gustaf så småningom skulle börja tröttna på det ordnade, regelräta lifvet. Kanske var det drängarnes och pojkarne oupphörligt återkommande stickord, som gäfvö första uppslaget. Att börja med hade han endast skrattat, då man förebrådde honom att han »inte tordes ta en sup för käringen», men hur det var, blef det en smula retsamt att höra i längden. Vid en midsommardans fick man honom på det viset att ta en grundlig florshufva — den första efter äktenskapet, och sedan blef det inte så långt emellan.

Tilda grälade inte. Hon pysslade om honom på bästa sätt, men just hennes tystnad, just den ömma, förebrående blick, som ersatte den läxa han visste sig ha förtjänat, gjorde honom rasande. Så småningom började han ge luft åt sitt dåliga lynne i stickord, som kunde vara sårande nog. Hon skulle inte sätta sig upp på sina höga hästar och inte ta sig några miner. Hon behöfde inte alls inbilla sig, att hon gjorde någon välgärning när hon tog honom, för han hade kunnat fått en bonddotter, om han hade velat. En flicka, som varit utskämd, hade ingenting att vara stursk öfver o. s. v.

Det där grämde nog Tilda mer än hon ville visa, men hon var nog förståndig att inte svara i samma tonart. Hon uppbjöd all sin förmåga att vidmakthålla trefnaden, och det var inte många som anade annat, än att det var väl bestäldt med husfreden.

På den punkten stod det, när Tilda nu så plötsligt insjuknade.

Hur Gustaf satt där och funderade, började han småningom komma under fund med, att denna hustru,

som han på sista tiden ansett nästan som en black om foten, hvilken hindrade honom att föra sitt gamla glada lif, var honom alldeles omistlig. Han trufdes inte i köket. Rummet var stökigt mot vanligheten, blommorna i fönstret sågo dammiga och dufna ut, golfvet var osopadt. Att det kunde göra så mycket, bara hon föll ifrån, på en enda dag! Magen började också knota. Jo jo, Tilda var allt bra hon, ändå!

Nu hade han inte hört något ljud inne från kam-maren på en stund, Tänk om . . .? Hu då! Nej, han ville alls inte tänka, men han måste in och se hur det var fatt. Benen ville inte bära honom. — Tilda!

Hon svarade inte. Tänk om hon sof? Nej, där låg hon ju med ögonen vidöppna och stirrade på honom, och i bröstet rosslade det så besynnerligt. Herre gud hon kände ju inte igen honom. Det här slutade aldrig väl.

Han satte sig på en stol vid sängen, och började i hjälplös rådvillhet stirra på den sjuka. Om han skulle springa efter doktorn ändå? Men då kunde ju, medan han var borta . . .? Hu, nej! Nu kom den där otäcka tanken igen.

Gustaf hade aldrig grubblat öfver religionssaker. I kyrkan gick han någon gång, därför att andra gjorde så, och till bönhuset vid stationen hade han också gått med pojkarne för att »skoja med läsarne». Nu började han dock som ett sista nödankare haka sig fast vid tanken på en hjälpare, där människomakt var ute. Han försökte påminna sig gamla böner sedan barnaåren, men han min-des bara »Gud som hafver», Fader vår och Välsignelsen, och dem upprepade han gång på gång, under det han ångestfullt häftade blicken på den sjuka.

Nej, det hjälpte inte! Ja, han hade nog varit en stor syndare. Han hade inte förtjänt att få behålla henne kvar. Åh, herre Gud då, att det skulle sluta så härl! Nästan utan att veta hvad han gjorde, men med en känsla af att det yttersta måste försökas, fick han ner fiolen, stämde ett tag och började så med darrande fing-rar spela en — psalm.

Så småningom började tonerna klinga klara och fyl-
liga. Ja, det här var ju också ett sätt att tala med vår
herre. Han spelade med verklig andakt, och det såg ut
som om tonernas makt var större än bönen, ty plötsligt
såg Tilda på honom med en igenkännande blick och
hviskade matt:

— Spela mera! Det är som jag vore i Guds hus.
Åh, hvad du är snäll, Gustaf!

Och han spelade, spelade koraler och sorgemarscher,
som han hört organisten göra, med utvikningar och pre-
ludier. Snart började den sjuka andas lättare, och om
en stund minskades feberrodnaden och ögonen slöto sig
i en stärkande slummer.

Gustaf lät fiolen sjunka och gick ut, för att den
sjuka skulle ha det riktigt tyst. Instrumentet höll han
fortfarande i handen. Därute kastade kvällsolen sitt blida
ljus öfver trädgårdstjappan och björkskogen bakom.

— Det här ska' jag aldrig glömma så länge jag
leffer — mumlade Gustaf för sig själf — och om vår
herre låter mig behålla henne, så ska' jag . . .

Hvad han skulle blef aldrig utsagdt. Han kände
ett oemotståndligt behof, att på något sätt gifva luft åt
sin glädje och tacksamhet efter den öfverståndna skräcken.

Så slog han sig ned på vedbacken, och efter en
stund hörde grannarne därifrån en den lifligaste — hambo-
polka.

INNEHÅLL.

Läsareprästen från Amerika	Sid. 3
Under skroflig yta	» 10
Kalle Grön	» 15
Rallare-Erik	» 21
En kär gäst	» 27
En präktig medicin	» 34
Osvuret är bäst	» 40
För andra	» 47
Ett prof	» 58

1001850527

